

SŁAWOMIR KARP

ORCID: 0000-0002-6822-4831

GAŁĄŻ RODZINY KARPIÓW NA REPLI I ŻŁOBOWSZCZYŹNIE W XVII W. STUDIUM GENEALOGICZNO-MAJĄTKOWE

DOI: 10.15290/sp.2019.27.02

Abstrakt. Niniejszy artykuł stanowi kontynuację pracy badawczej autora związanej z historią rodziny Karpiów h. własnego rozsiedlonej na Podlasiu w Królestwie Polskim oraz Żmudzi, województwie trockim, wileńskim i nowogródzkim dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, a także Kurlandii. Tym razem autor stara się przedstawić losy oraz sprawy majątkowe członków rodziny dziedziczących Replę pow. wołkowyski oraz Żłobowszczyznę pow. grodzieński. Gałąź ta w linii męskiej funkcjonowała na przestrzeni lat 1606–1669.

Słowa kluczowe: Karpowie, Repla, Żłobowszczyzna, pow. wołkowyski w XVII w.

Abstract. This article is a continuation of the author's research efforts related to the history of the noble family of the Karp settled in Podlasie in the Polish Kingdom and Samogitia as well as the provinces of the former Grand Duchy of Lithuania: Grodno, Vilna, Nowogrodek and even Courland's. This time the author is trying to present the fate and property issues of the family members inheriting the estate Repla in the Wolkowysk County and Żłobowszczyzna in the Grodno County. This branch in the male line acted over the years 1606–1669.

Key words: Karp family, Repla, Żłobowszczyzna, Wolkowysk County, 17th century

Choć majątności Repla¹ pow. wołkowyski i Żłobowszczyzna pow. grodzieński były w posiadaniu rodziny Karpiów h. własnego już w XVI w., możemy przyjąć, iż faktyczne wydzielenie osobnej gałęzi dziedziczącej na tych dobrach nastąpiło dopiero pomiędzy 15 lipca i 16 września 1637 r. W tym okresie bowiem zawiera się data śmierci Józefa Karpia, marszałka wołkowyskiego, posesjonata co najmniej 17 wsi, w tym dwóch nas interesujących. *Summa summarum* pozostawił on sześć majątności jednowioskowych (Brzozowa-Karpowicze², Grabówka, Kamionka, Kwasówka, zastawne Nowosady,

¹ Dotyczy to części dóbr zwanej przez ówczesnych *Replą Wielką Karpioowską*. Na drugiej mniejszej połaci majątku gospodarowała pochodząca z Włoch rodzina Scypio del Campo.

² Co najmniej do 3 maja 1807 r. w posiadaniu Eustachego Karpia, późniejszego marszałka guberni wileńskiej. Vide: A. Meysztowicz, *Karpowie herbu własnego*, Wilno 1906, s. 74.

większą połąć Repli) i trzy kompleksy kilkuwioskowe (Brzostowica Mała³ – co najmniej 3 wsie, Narewka – 3 wsie, Żłobowszczyzna – 5 wsi). Właśnie na tych poszczególnych dobrach ziemskich synowie marszałka i ich dalsi męscy potomkowie pozakładali swoje odnogi rodzinne. Wydaje się, że formalnie i w pełni mogły one zaistnieć dopiero po zgonie nestora domu. Wówczas to przecież nastąpił ostateczny podział schedy ojcowskiej. Interesującą nas gałąź Karpiów, dziedziczących na Repli i Żłobowszczyźnie, zapoczątkował marszałkowiec Stefan Józef, sam także późniejszy marszałek wołkowyski. Był on trzecim z kolei synem Józefa i Elżbiety Kurzenieckiej h. Bogoria⁴. A zatem urodził się w 1606 r. lub niedługo potem⁵. Ponieważ pochodził z rodziny wysokiego urzędnika powiatowego, gospodarczo reprezentującego górny pułap dostatku szlacheckiego bogatej Rzeczypospolitej⁶, możemy się domyślać, że od wczesnych lat odbierał solidne wykształcenie⁷. Niewątpli-

3 W tym czasie wyłoniła się też gałąź na Brzostowicy Małej, a w zasadzie jej części zwanej później Murowaną. Jej założycielem był starszy brat naszego bohatera Jan Karp, podstoli podlaski. Brzostowicę Małą *alias* Drewnianą Karpiowie utracili na skutek fatalnej gospodarki i ciągłego zadłużania. Pogarszając się sytuację usiłowali ratować jeszcze Stanisław Antoni Karp, podkomorzyc ziemi bielskiej, ale zadłużenie majątku w pierwszych latach XVIII w. było już bardzo duże i wynosiło 288 000 zł. W konsekwencji 8 czerwca 1713 r. w Wilnie odstąpił on Brzostowicę z folwarkami Dorguże, Zankowszczyzna i Hirkowski z Pawłowi i Joannie z Gruzewskich Stryjeńskim, wojskim grodzieńskim ówczesnym wierzycielom synów Teodora Leona Karpia, podstolego podlaskiego i rotmistrza JKM. Stryjeńscy dopłacając tego dnia już tylko „drobne” 6 000 zł stali się nowymi właścicielami Brzostowicy Małej. Z tym, że trzeba zaznaczyć, iż Stryjeński miał ponoć sfalszować jeden z kwitów dłużnych, dopisując w pustym miejscu przy kwocie dodatkowo zero. Trzej młodzi bracia Józef Szczęsny, Krzysztof i Michał Karpiowie, podstolicowie podlascy, pierwotni spadkobiercy Brzostowicy Małej wytoczyli o to proces. Po kilku latach niestety zakończył się on ich przegraną i w konsekwencji swe prawa do majątku scedowali na stryja Antoniego Stanisława, podkomorzycy bielskiego. Natomiast ostatnie związki Karpiów z Brzostowicą Murowaną oraz Narewką pow. grodzieński możemy datować na okres 6–10 kwietnia 1737 r. A zatem Karpiowie gospodarowali tam bez mała 126 lat.

4 Córka Jerzego, starościca pińskiego i dziedzica w Jasionówce pow. tykociński.

5 Starszy brat Jan przyszedł na świat w 1604 r. Vide: S. Karp, *Jan Karp (1604–1644), podstoli podlaski, życie i działalność*, „Studia Podlaskie”, 21, 2013, s. 30.

6 Autor pomija kwestie jego koneksji rodzinnych, bowiem dość szczegółowo opisał je już w kilku poprzednich artykułach. Vide: S. Karp, *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego na przykładzie Karpia Jesypowicza (ur. ok. 1480 – zm. przed 10 X 1547)*, „Studia Podlaskie”, 23, 2015, s. 7–30; idem, *Uwagi do dziejów Makowieckich h. Pomian dziedziców Wysokiego (Mazowieckiego) w pierwszej poł. XVII w.*, „Studia Łomżyńskie”, 28, 2018, s. 9–19.

7 Trzeba zaznaczyć, że znany nam jedenastokartowy poemat opublikowany w 1618 r. nie był jego dziełem, lecz imiennika i brata stryjecznego z Rykijowa na Żmudzi. Utwór ten ukazał się w zbiorze pt.: *In primo optatissimoq; illustrissimi ac reverendissimi patris et domini, D. Stanislai Kiszka, Dei gratia, Episcopi Samogitiae, in suum episcopatum aduentu; gratulationes a studiosa juventute gymnasij Chodkieviciani, Crosen. Societatis Jesu oblatæ. Anno D. MCXVIII.*

wie dało ono solidny asumpt do podjęcia późniejszych studiów na wziętej i mającej wówczas wysoki poziom nauczania Akademii Zamojskiej. Wśród tamtejszych alumnów wymieniono go wspólnie ze starszym bratem Stanisławem w roku akademickim 1629/1630. Charakterystyczne jest to, że w spisie studentów obaj występują jako mieszkańcy „dystryktu nowogródzkiego”⁸. Wiadomość ta nie zaskakuje, ponieważ tam właśnie zlokalizowana jest Repla, a Karpiowie zakorzenili się w ziemi wołkowyskiej już w pierwszej połowie XVI w. Należy to podkreślić zwłaszcza dlatego, że choć inne równie stare dobra rodzinne leżały na północnym Podlasiu i Grodzieńszczyźnie, na główną siedzibę rodzice obrali posiadłość w powiecie wołkowyskim. Wiemy też, że zgodnie z zaleceniem ojcowskim – tak jak jego antenaci⁹ – Stefan Józef dość wcześnie został oddany na dwór królewski. Naturalnie miało to ugruntować zdobytą wcześniej wiedzę młodego adepta i dać mu należyte obycie w wyższych kręgach. Jak widać, rodzice doskonale przygotowali go do zrobienia życiowej kariery. Wiemy, że w 1632 r. już jako pokojowy królewicza Aleksandra, podpisał z województwem podlaskim elekcję Władysława IV¹⁰. Następnie wspólnie z Mikołajem Franciszkiem Wredą, starostą nowskim w nocy z 30 na 31 stycznia 1633 r. w Łobzowie, Karp jako dworzanin królewski pełnił straż przy trumnach Zygmunta III i Konstancji¹¹. Najpewniej jednak niedługo potem zakończył swój pobyt na dworze królewskim i wrócił w rodzinne strony. Osiągnięty wiek i багаż doświadczeń predestynował go już wtedy do wdrażania w codzienne zawiadywanie majątkiem. Z pewnością tak wyglądały jego koleje w drugiej połowie lat 30. XVII w. Wydaje się to tym pewniejsze, że wykonane w 1639 r. „odgraniczenie Puszczy Białowiejskiej” wymienia go jako bezpośredniego sąsiada puszczy. Dokument podaje,

(1618). *Vilnae in Typographeo Academico. w 4ce, kart nlb.21*. Vide: K. Estreicher, *Bibliografia Polska XV–XVIII wieku*, Kraków 1903, t. XIX, s. 268. W tomiku wydano także *epigrammate* autorstwa jego brata rodzzonego Piotra.

⁸ *Album studentów Akademii Zamojskiej 1595–1781*, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 1994, s. 133.

⁹ Jako wychowanków dworu królewskiego można tu choćby wymienić dziada Iwana i stryja Dymitra, Karpiów. Vide: S. Karp, *Iwan Karp (ok. 1535–1591), starosta nowodworski i jego rodzina. Z dziejów szlachty pogranicza polsko-litewskiego w XVI w.*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2015, nr 3, s. 479–482; *idem*, *Dymitr Karp (ok. 1560–1621), podwojewodzi wileński. Nota biograficzna*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2013, nr 4, s. 757–771.

¹⁰ J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, 1, 1908/9, s. 87. W owym czasie wotował także rodzony brat Jan, podstoli podlaski. Sejm elekcyjny trwał od 27 września do 13 listopada 1632 r.

¹¹ *Wesela, chrzciny i pogrzeby w XVI–XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, red. H. Suchojad, Warszawa 2001, s. 260. Co ciekawe tę zaszczytną straż pełnił także Bazyl Godebski, drugi mąż jego siostry Krystyny Karpiówny. Vide: *ibidem*, s. 259.

iż „do Osowego ostępu, do uroczyszcz Olchowego ostępu, gdzie granica przypiera p. Karpia... do rzeki Narwi Wielkiej”. Wiemy przecież, że nie kto inny, tylko właśnie Stefan Józef po ojcu przejął tę graniczącą z puszczą część dóbr Narewka¹². Jego ówczesne usamodzielnienie gospodarcze nie może dziwić, choćby ze względu na bliski ożenek. Co prawda data ślubu z Eufrozyną Teofilą Gałęzowską h. Tarnawa¹³ nie jest nam znana, ale musiało to nastąpić jeszcze przed 20 czerwca 1640 r. Wtedy to – jak należy sądzić, młode – małżeństwo Karpiów, marszałkowiców wołkowyskich kupiło od Matjusza (Mateusza) Jurewicza¹⁴ i Konstancji Kondratówny z Petrykowskich¹⁵ Scypionów del Campo, podkomorzyców grodzieńskich majątność Raszewo pow. grodzieński. W skład nabytku wartego 20 000 zł oprócz dworu raszewskiego wchodziły 4 wsie. Były to: Marcjanowce, Ogrodniki, Grzybowie i Rusany. Włość położona była nad rzeką Wołpą. Należy dodać, że z zakupem tego majątku wiązało się również prawo „łowienia zwierza i ptactwa wszelakiego i wchodów w puszczy nietupskiej i kryńskiej według osobliwego przywileju Jego Królewskiej Mości na to danego” Scypionom. Dobra obejmowały areał 16 i ½ włóki osiadłych oraz 2 i 1/3 włók czynszowych i tylko ¼ włóki puste. Dnia 6 października 1640 r. Scypionowie potwierdzili tę transakcję

¹² O. Hedemann, *Dzieje Puszczy Białowieskiej w Polsce przedrozbiorowej (w okresie do 1798 r.)*, Warszawa 1939, s. 38. Brat stryjeczny Kazimierz Florian Karp, podstolic podlaski, który również tam dziedziczył, lecz w innym zakresie, mógł mieć wtedy co najwyżej 10 lat. Poza tym Siemianówkę otrzymał on na mocy testamentu dziada Józefa Karpia, marszałka wołkowyskiego, a nie od ojca Jana.

¹³ Heraldycy znają jedynie Gałęzowskich h. Tarnawa. Rodzina ta wywodzi się z Gałęzowa w pow. lubelskim i ma XV-w. korzenie. Vide: K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. IV, Lipsk 1839, s. 65; A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. V, Warszawa 1902, s. 359–360; S. Uruski *et al.*, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. IV, Warszawa 1907, s. 87–88. Trudno dziś wyrokować, czy była to znajomość z czasów bytności Karpia na Lubelszczyźnie i pobierania nauk na Akademii Zamojskiej.

¹⁴ Syn Jerzego i Zofii z Lewickich, Scypionów, podkomorzych grodzieńskich dziedziców drugiej mniejszej części Repli. Wiemy, że Scypion poseł na sejm w 1623 r. ufundował tam kościół. Mateusz po ojcu oprócz Repli posiadał także Olekszyce. Natomiast Zofia Lewicka h. Rogala, chorążanka podlaska i dziedziczka Nowosadów w drugim małżeństwie była za Stanisławem Wilkanowskim. Jej matką była siostra Hieronima Wołłowicza, starosty żmudzkiego. Vide: K. Niesiecki, *op. cit.*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 301; A. Boniecki, *op. cit.*, t. XIV, s. 185; S. Uruski *et al.*, t. IX, s. 11; *Złota księga szlachty polskiej*, oprac. T. Żychliński, t. XXIX, Poznań 1906, s. 63. Anna Scypionówna siostra Mateusza poślubiła Stanisława Józefowicza Karpia, marszałkowica wołkowyskiego, starszego brata Stefana, a po jego śmierci Krzysztofa Kopcica h. Kroje. Z kolei jedynaczka Mateusza Scypiona wyszła za nieznanego nam z imienia Wołłowicza. Vide: K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IX, Lipsk 1842, s. 422. Jak widać więzy krwi między tymi rodzinami były bardzo bliskie i stale odnawiane.

¹⁵ Do tej pory nieznaną genealogom.

przed sądem ziemskim grodzieńskim¹⁶. Prawdopodobnie powyższy zakup przekraczał możliwości finansowe Karpiów, bo 1 tegoż miesiąca w Repli pożyczili oni od sprzedawców kwotę 14 900 zł. Zaciągnięty kredyt zobowiązali się spłacić 29 września 1641 r., a w przypadku niedotrzymania terminu mieli im oddać w trzyletni zastaw Żłobowszczyznę z gruntami Sułowszczyzna i Turkowszczyzna oraz czterema wsiami: Trzeciaki, Hawryłowce, Nisztuny (Mejsztuny) i Ogrodniki. Warunek ten Karpiowie potwierdzili 6 października 1640 r. w ziemstwie grodzieńskim¹⁷. Wynika z tego, że dość optymistycznie ocenili oni swoje przyszłe możliwości finansowe, planując w ciągu jednego roku uzbierać taką niebagatelną sumę. Niebawem okazało się jednak, że Scypionowie nadużyli zaufania nabywców i zataili przed nimi dość ważny i kosztowny szczegół. Okazało się, że na Raszewie ciążył dawny zapis Stanisława i Doroty z Ożarowskich Rumbowiczów, zgodnie z którym każdy kolejny posesjonat miał przekazywać dodatkowe środki w dziesięćcinie na „ołtarz św. Hanny do kościoła wołpieńskiego”. W związku z tym 1 grudnia 1642 r. Karpiowie pozwali Scypionów do sądu ziemskiego grodzieńskiego. Równocześnie Karp stanowczo odrzucił roszczenia Stefana Bobkowskiego, proboszcza wołpieńskiego. Później na rozprawie tłumaczył sądowi, iż nabywając Raszewo nie miał wiedzy o tych dodatkowych zobowiązaniach finansowych i z premedytacją został wprowadzony w błąd przez zbywców. Konflikt zaognił się dużo wcześniej, bo już 21 października 1642 r. Karp zwrócił się do Scypionów o rekompensatę z ich majątku Dublany pow. grodzieński. Ponieważ nic nie wskórał, 15 stycznia 1643 r. odbyła się rozprawa w sądzie ziemskim grodzieńskim. Nie uzyskał tam znaczącego postępu, chociaż – co trzeba podkreślić – gremium sędziowskie jednogłośnie obwiniło Scypionów¹⁸. Zabrakło jednak najważniejszego, tj. werdyktu. Stało się tak, ponieważ listownie, 4 stycznia 1643 r. z Dublan, zwrócili się o odroczenie rozprawy. Prośbę swą motywowali innym, zbliżającym się procesem w Słonimie. Tam prawowali się z Połubińską, podsędkową tegoż powiatu i jej synami¹⁹.

¹⁶ Nacional'nyj Istoričeskij Arhiv' Belarusi (Nacyónalny Histaryčny Archiu Belarusi, Mінск), [dalej: NIAB], f. 1708, inw. 1, nr 37, k. 491–497v. Scypionowie dziedziczyli tę majątność po zmarłym ojcu Jerzym i bracie Gabrielu. Pieczętarami aktu sprzedaży byli: Aleksander Massalski, Andrzej Jan Eysymont i Józef Strzałkowski.

¹⁷ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 37, k. 516–518v.

¹⁸ Karpiów reprezentował Józef Strzałkowski a Scypionów del Campo Aleksander Gawryłowicz, którego dodatkowo wspierał *umocowany* Jan Klepacki. Natomiast urzędowe pozwy obu stron składał generałowie powiatowi: Paweł Narbutowicz i Piotr Siemaszko. Vide: NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 39, k. 338–341.

¹⁹ *Ibidem*, k. 339–339v.

Pomimo formalnej zwłoki niedługo później Karpiowie dopięli swego, bo Dublany, a w zasadzie część Sypionów, znalazły się w ich posiadaniu. W tym miejscu należy pamiętać, że drugi areał tzw. Dublany Raducicze z dawien dawna należały do domu Karpiów²⁰. Jak widać, obie rodziny sąsiadowały ze sobą od wielu lat, dzierżąc różne obszary tych samych majątności i to zarówno na Grodzieńszczyźnie, jak i ziemi wołkowyskiej.

Oprócz tego jeszcze w roku 1640, tuż po zgonie starszego brata Stanisława²¹, Stefan Józef Karp wspomagał organizacyjnie wdowę po nim, podkomorzanekę Annę ze Scypionów del Campo²², siostrę Mateusza. Chodziło głównie o sprzedaż Fryderykowi Sapieże, staroście grodzieńskiemu i ostryńskiemu majątku Nowosady pow. wołkowyski²³. Zaangażowanie to zapewne wiązało się z faktem, że i Stefan Józef miał tam jakiś swój drobny udział w gruntach.

Następnie 5 grudnia 1643 r. w grodzie brańskim skwitował z odbioru 3 500 zł drugiego brata Jana, podstolego podlaskiego. Kwotę tę miał zapisaną w ojcowskim testamencie, a testator zabezpieczył ją w wysokości 7 000 zł na dobrach Kamionka pow. tykociński. W następstwie tych rozliczeń obdarowany zrzekł się na rzecz Jana wszelkich pozostałych dóbr ruchomych i nieruchomości we wsi Brzozowo Wólka woj. podlaskie. Majętność tę dzie-

²⁰ Jeszcze przed 13 czerwca 1619 r. jakąś częśćią tej wsi dysponował Mikołaj Karp, podkomorzy wołkowyski stryj Stefana Józefa. Ponieważ w następnych latach gospodarowali tam jego potomkowie, stąd też od razu nasuwa się przypuszczenie, czy nie chodziło o scalenie tych dóbr. Majętność dublańska pozostawała w rękach Józefa Eliasza Karpia, podkomorzego ziemi bielskiej jeszcze w drugiej połowie XVII w.

²¹ Lietuvos Valstybes Istorijos Archyvas, Vilnius [dalej: LVIA], f. 391, Ap. 9, nr 2782; J. P. Dworzeczki-Bohdanowicz, *Herbarz szlachty litewskiej*, rkps., s. 80. Autor podaje, że mąż Scypionówny Stanisław Karp żył jeszcze w 1651 r. Niewątpliwie myli go z innym żyjącym równocześnie na tym terenie Stanisławem Kazimierzem Karpiem, sekretarzem JKM. Vide: S. Karp, *Pogrom dworu szlacheckiego w połowie XVII w. na przykładzie Dunajczyc w województwie nowogrodzkim*, „Przegląd Wschodni”, 12, 2013, z. 48, s. 811–825.

²² W drugim małżeństwie była za Krzysztofem Kopciem h. Kroje dziedzicem Dziembrowa pow. lidzki. Z tego związku miała syna Kazimierza Jana (zm. 16 stycznia 1678 r.) żonatego z Katarzyną Tyzenhauz h. Bawół. Ci ostatni nie mieli potomstwa i w drodze zamiany ich lidzkie majątki przejął przyrodni brat Władysław Stanisławowicz Karp.

²³ Majętność ta leżała między Replą a gościńcem wiodącym z Mścibowa do Grodna. Vide: *Sapiehowie. Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe*, t. II, Petersburg 1891, s. 103. Wcześniej Stanisław i Zofia z Lewickich Wilkanowscy, kasztelanowie wyszogrodzcy zastawili ją za 2 000 zł ojcu Józefowi Karpiowi, marszałkowi wołkowyskiemu. Majątek obejmował 2 włóki i należał niegdyś do Repli. Zofia z Lewickich Jerzyna Scypionowa del Campo wykupiła go od synów Mateusza i Gabriela. Anna Scypionówna była córką Zofii. Vide: LVIA, f. 391, Ap. 9, nr 2782, s. 257v.

dziczyli „po rodzicach i babkach z obu stron”²⁴. Trzeba podkreślić, że pomimo realizacji spłat rodzinnych stosunki między nimi nie układały się najlepiej. Niechybnie podstoli Jan miał jakąś awersję do brata. Widać to zwłaszcza w jego ostatniej woli, ponieważ początkowo odsunął go od opieki nad swoim młodocianym potomstwem. Nie wiemy z jakich względów później się to zmieniło, bo w rezultacie Stefan Józef był pieczętarzem i egzekutorem jego ostatniej woli²⁵, a co najważniejsze, pełnił dozór nad dziećmi i – co wynika z akt – robił to całkiem sprawnie. Poza tym należy przyznać, że Stefan Józef bardzo aktywnie zaangażował się w dochodzenie sprawiedliwości na mordercach Jana, tj. rodzinie Massalskich i 19 lutego 1644 r. twardo agitował za ich osądzeniem. Przede wszystkim wskazywał decydującym, że morderstwa dokonano „dziewięć mil od Wilna a od króla, który wtedy powracał z Żyrowic i w Bielicy noc spędzał, miejsce zbrodni było odległe o pięć mil”. Stąd też domagał się rozpatrzenia zabójstwa przez marszałka JKM²⁶. Pomimo jego stanowczej postawy sprawa ta ciągnęła się jeszcze do 5 listopada 1646 r. i zakończenia jej nie znamy²⁷. W tym też czasie faktycznie dość mocno był zaangażowany w kuratelę nad dziećmi brata, tj. Kazimierzem Florianem, Józefem Eliaszem i Teofilą Karpiami, podstolicami podlaskimi. Natomiast najstarsza córka Jana, Katarzyna Anna niedługo potem poślubiła Kazimierza Władysława Komorowskiego z Krzywej.

Z kolei 20 stycznia 1644 r. w Wołpie Stefan Józef i Eufrozyna z Gałęzowskich Karpowie zainkasowali 3 125 zł od Stanisława Kos[z]czyca, ziemianina woj. witebskiego i pow. słonimskiego. Pozyskane środki zapisali na Żłobowszczyźnie zobowiązując się jednocześnie do corocznego wypłacania w dniu 24 czerwca kwoty 250 zł na kaplicę wołpieńską. W owym czasie zawiadywał nią proboszcz Kuligowski²⁸.

Równocześnie Karp realizował swoje ambicje urzędniczo-polityczne. 19 września 1645 r. w Wołkowysku ubiegał się o wysoki urząd chorążego. Miał jednak dość silną konkurencję w postaci reprezentantów innych eks-

²⁴ W efekcie obaj bracia dziedziczyli Kamionkę po połowie. Vide: NIAB, f. 1708, inw. 1, nr 134, k. 9v.

²⁵ Drugim świadkiem był Mikołaj Skaszewski, chorąży bielski. Vide: Biblioteka Instytutu Historycznego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, sygn. 410, Metryka Litewska 130 [dalej: Metryka Litewska 130], k. 268v–271v.

²⁶ A. S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, t. II (1637–1646), oprac. A. Przyboś, R. Żelewski, Warszawa 1980, s. 390.

²⁷ *Ibidem*, s. 511.

²⁸ LVIA, SA 1, nr 43, k. 699–700v. Dokument podpisali: Jan Kniaziewicz, Stanisław Koziół, Mikołaj Ci[ły]dzik, a 16 VI 1698 r. do ksiąg Głównego Trybunału WKL podał Mateusz Broniec.

ponowanych rodzin ziemi wołkowyskiej. Byli to: Stanisław Klawsgiejłowicz Puksza, marszałkowiec wołkowyski oraz Jan Olędzki i Łukasz Woyna. Ostatecznie Karp przegrał wyścig do chorążostwa właśnie z tym ostatnim²⁹. Wydaje się, że szanse całej czwórki były dość wyrównane, a przeważała zwyczajnie arbitralna decyzja monarchy. W tym miejscu warto pamiętać, że w 1637 r. ojciec Pukszy przejął marszałkostwo wołkowyskie po śmierci Józefa Karpia, rodziciela Stefana Józefa. A zatem wszyscy oni reprezentowali znaczące i z dawna zasiedziałe rodziny wołkowyskie. Trzeba też podkreślić, że to niepowodzenie niewiele go zraziło i niedługo potem jeszcze raz spróbował swych sił ubiegając się o marszałkostwo tegoż powiatu. Uzyskał je pod koniec 1646 lub zaraz na początku 1647 r.³⁰ W każdym razie po 29 marca 1647 r. Stefan Józef Karp był regularnie tytułowany marszałkiem wołkowyskim³¹. Tym samym po 10 latach przerwy ten wysoki powiatowy urząd ponownie wrócił do rodziny Karpiów. Trzeba przyznać, że dość późno rozpoczął on karierę urzędniczą. Mogło to wiązać się z jego aspiracjami, bo jak widać od początku mierzył wysoko (chorąży, marszałek). Sukces przyszedł, gdy był już doświadczone, cieszącym się dużym uznaniem szlachcicem.

Z kolei 15 października tegoż roku przed sądem Głównego Trybunału Wielkiego Księstwa Litewskiego (WKL) marszałek Karp został oskarżony o zabójstwo Piotra Świętorzeckiego h. Trąby, ziemianina województwa mińskiego. Proces wytoczyli bracia zmarłego: Aleksander, Zygmunt, Jan i Krzysztof Świętorzeccy, ziemianie mińscy. Według akt sądowych Karp pojmał jadącego do Wilna Świętorzeckiego, wtrącił do *srogiego* lochu w Żłobowszczyźnie pow. grodzieński i tam 30 lipca tegoż roku zgładził nieszczęśnika. Skądinąd jednak wiemy, że był on sługą marszałka³², a skoro doszło tam do takiego dramatu, przyczyny musiały być bardzo poważne. Ponieważ w dokumentach procesowych majątność tę określono jako folwark Repli i pomyłkowo przypisano do pow. wołkowyskiego, a nie grodzieńskiego, Karp skutecznie przedłużał proces. Trzeba przyznać, że z całą premedytacją wykorzystał zamieszanie dotyczące formalnych danych administracyjnych swoich dóbr. Wtedy to właśnie ze względów proceduralnych protest Święto-

²⁹ Российский Государственный Архив Древних Актов, Москва [dalej: РГАДА], f. 389, inw. 1, nr 522, k. 229. Wśród autografów uczestników sejmiku brakuje podpisu Karpia.

³⁰ Marszałek Samuel Klawsgiejłowicz Puksza po raz ostatni został odnotowany na sejmiku wołkowyskim poprzedzającym sejm w 1646 r. Ten ostatni trwał od 25 października do 8 grudnia tegoż roku.

³¹ Archiwum Narodowe w Krakowie [dalej: ANKr.], Zbiory Zygmunta Glogera [dalej: ZZG], sygn. ZZG 15, s. 275.

³² LVIA, f. 391, Ap. 9, nr 2782, s. 285.

rzeckich złożony w Wilnie został odrzucony, a rozprawę trybunalską przeniesiono do Mińska³³. Następnie rozpatrywano ją w sądzie Głównego Trybunału WKL 28 grudnia 1647 r., lecz ponownie bez konkretnych ustaleń odłożono ją do dalszego postępowania³⁴. Nieustanne przeciąganie tej, wydawałoby się czytelnej, sprawy wskazuje nie tylko na opieszałość ówczesnego sądownictwa, ale przede wszystkim na szerokie wpływy marszałka Karpia. Trzeba przyznać, że w owym czasie jego pozycja wzrosła niepomierne. W efekcie możemy się domyślać, że za uśmiercenie w swoim prywatnym lochu Piotra Świętorzeckiego włos z głowy Karpiowi nie spadł. W każdym bądź razie w dokumentach głucho o jakiegokolwiek karze czy też zadośćuczynieniu na rzecz pokrzywdzonych. W międzyczasie, tj. 4 grudnia 1647 r. Karp toczył także proces z sukcesorami nieboszczyka Andrzeja Jarzyny, cześnika podlaskiego. Upomniął się on o kwotę 1 304 zł, obwarowaną na majątności Stoki pow. grodzieński. Dla porównania – tutaj sprawa potoczyła się szybko i zgodnie z wyrokiem sądu ferowanym już 23 grudnia 1647 r. opiekunowie spadkobierców Jerzy Dobrosołowski i Stanisław Lewicki, podczasy podlaski zostali zobligowani do rychłego uregulowania długu wobec marszałka Karpia³⁵. Z kolei 14 tegoż miesiąca Karp przegrał sprawę z Janem Rajeckim o zaległość 2 000 zł. Zgodnie z werdyktem suma 8 005 zł obciążała Replę³⁶. Niestety, nie znamy powodów tej sprawy ani dalszego jej ciągu. W 1647 r. odnotowano go też jako właściciela Łopienicy pow. wołkowyski³⁷.

Natomiast 18 marca 1648 r. w Brańsku Stefan Józef Karp podpisał akt dzielczy bratanków Kazimierza Floriana i Józefa Eliasza, podstoliców podlaskich. Tego dnia zatem definitywnie zakończył się czteroletni okres sprawowania przez niego opiekuństwa. Poza tym zgodnie z ustaleniami miał on otrzymać 1 500 zł z zastawu obciążającego Wólkę Pietkowską. Środki te przeznaczone były na dalsze wychowanie ich małoletniej siostry Teofili.

Wiemy, że w tym czasie marszałek Stefan Józef Karp pełnił także funkcję poborcy ziemskiego wołkowyskiego. Warto podkreślić, że była to jego kolejna publiczna działalność o dużej odpowiedzialności. Między innymi w jej ra-

³³ W owym czasie główny dwór w Repli administracyjnie należał do powiatu wołkowyskiego natomiast dwory w tzw. Repli Zarzecznej i Żłobowszczyźnie wchodziły w skład powiatu grodzieńskiego. Bracia Świętorzeccy wnosząc protest pogubili się w tych rozgraniczeniach terytorialnych. Nie może to jednak dziwić, skoro sami pochodzili z odległego powiatu mińskiego. Vide: LVIA, SA 1, nr 188, k. 15–16v.

³⁴ LVIA, SA 252, k. 416.

³⁵ *Ibidem*, k. 56-v, k. 339-v.

³⁶ *Ibidem*, k. 140.

³⁷ LVIA, f. 391, Ap. 9, nr 2782, s. 80.

mach 12 sierpnia 1648 r. w Wołkowysku odebrał z rąk Cydzika, subkolektora poboru sumę 80 zł. Były to pieniądze z dóbr Świsłocz Hieronima Kryszpina Kirszenszteina, ciwuna pojurskiego i zgodnie z uchwałą sejmiku wołkowyskiego, odbytego jeszcze przed konwokacją warszawską złożoną 25 czerwca 1648 r. – czyli nieco ponad miesiąc po śmierci Władysława IV – pieniądze te miały być przeznaczone „na żołnierza przeciwko tatar i kozaków” (powstanie Chmielnickiego)³⁸. Trzeba przyznać, że w zachowanych dokumentach za rok 1648 marszałek Karp jest bardzo często wzmiankowany³⁹. Świadczy to o jego dużej aktywności publicznej i prywatnej.

Dnia 16 października 1649 r. przed sądem Głównego Trybunału WKL Stefan Józef przegrał proces z bratem stryjecznym Stanisławem Kazimierzem Karpiem, sekretarzem JKM⁴⁰. Chodziło tutaj o zadawniony dług w wysokości 200 zł. Warto dodać, że zgodnie z wyrokiem sądu, płatność wzrosła do kwoty 805 zł i obciążyla Replę⁴¹. Z kolei dziesięć dni wcześniej, tj. 6 tegoż miesiąca w sądzie ziemskim grodzieńskim prowadził on spór sądowy z bratankiem Józefem Eliaszem, podstolicem podlaskim. Tym razem stroną powodową był sam marszałek, który przez kilka lat ponosząc koszty opieki nad dwoma bratanicami nie otrzymał odpowiedniej rekompensaty od ich brata. Sprawa była niezwykle bulwersująca, bo doszło do wzajemnych zajazdów majątności. Zapoczątkował je młody podstolic podlaski najeżdżając „Rzczicu”⁴² (sic!). Później sąd nakazał mu zapłacić stryjowi tytułem odszkodowania kilkaset złotych⁴³. Wiemy, że w owym czasie Józef Eliasze ze świeżo upie-

³⁸ Środki te przekazał sługa i urzędnik ciwuna Adam Otroszkievicz. Ze Świsłoczy wyliczono: „z włók osiadłych stu piętnastu, pustych najemnych czterdziestu, od kół młynowych dorocznych pięciu, od rzemieślników męskich czterech, od rzemieślników sielskich trzech, z domu rynkowego jednego, z chałup nędznych trzydziestu dwu, z domo [nieczytelne] licznych osiejmnastru, od ogrodników rolnych trzydziestu dwu, od rzeźników dwu, od przekupniów trzech, od rolników wymłotkowych siedmiu. A z imienia Hrycków z włók osiadłych osiejm, z Klepaczów z włók osiadłych dziewięciu, od koła młynowego dorocznego jednego, a nie dodano z włók z dawna spustoszałych trzydziestu dwu, z domów rynkowych pięciu, od przekupniów trzech”. Powyższy „jurament” przed sądem kapturowym w Wołkowysku wykonał wójt Paweł Jarominicz, po czym dekret zgodnie z procedurą oddano Karpiowi, a ten skwitował go podpisem i pieczęcią (niezachowana). Vide: Vilniaus Universiteto Biblioteka, f. 4/A-113, nr 7664.

³⁹ ANKr., sygn. ZZG 16, s. 10.

⁴⁰ Reprezentant linii tzw. rykijskiej, dziedzic w Dunajczycach. Szerzej vide: S. Karp, *Pogrom dworu...*, s. 811–825.

⁴¹ LVIA, SA 253, k. 228v.

⁴² Wyras trudno czytelny. Najprawdopodobniej chodzi tu o Raszew.

⁴³ NIAB, f. 1755, inw. 1, 41, k. 61–62v. W dokumencie nie podano dokładnej kwoty. Pozew wręczył Bartłomiej Cydzik, generał JKM powiatu grodzieńskiego.

czoną żoną Halszką Cecylią Sapieżanką gospodarowali w Żłobowszczyźnie⁴⁴. To właśnie on przez swoje skąpstwo i chęć zaoszczędzenia na wydatkach siostrzanych był prowodyrem rodzinnej awantury. Już 23 października 1649 r. obie zwaśnione strony spotkały się w sądzie trybunalskim. Spór dotyczył 600 zł zaległości podstolica. Zgodnie z wcześniejszymi dyspozycjami rodzinnymi taką właśnie sumę obwiniony zobowiązany był corocznie łożyć na utrzymanie młodszej siostry Teofili. Wiemy, że z powodu absencji marszałka na procesie sąd oskarżonego „od pozwu wolnym uczynił”⁴⁵.

11 marca 1652 r. marszałek Karp wraz z Krzysztofem Olędzkiem, podkomorzym, Andrzejem Kofłatajem, wojskim i Mikołajem Jurowskim, stolnikiem urzędnikami wołkowyskimi rozszadzał sprawę Mikołaja Dziewoczki z kniazem Pawłem Dolskim, sekretarzem JKM⁴⁶. Następnie 9 września tegoż roku zjechał z innymi komisarzami do Rosi pow. wołkowyski majątku Jerzego Karola Hlebowicza, wojewody smoleńskiego, aby na miejscu przyrzeć się zaistniałemu konfliktowi. Ciągnął się on zresztą jeszcze długo po 12 października 1652 r.⁴⁷

Należy zaznaczyć, że pomimo często toczonych prywatnych procesów sądowych Karp całkiem nieźle wywiązywał się ze swych obowiązków marszałkowskich. Widać, że na bieżąco kontaktował się z decydentami ówczesnej Rzeczypospolitej. I tak np. w liście z Wołkowyska datowanym 9 czerwca 1651 r. do Janusza Kiszki, wojewody połockiego i hetmana wielkiego litewskiego marszałek Karp jako „przedstawiciel wołkowyskiego koła rycerskiego generalnemu wojsk Rzeczypospolitej wodzowi” oznajmił:

życzylibyśmy przykładem przodków naszych własnymi stawać pierściami i *sine divisione belli* dawać odpór grasującemu nieprzyjacielowi, ale iż tak *sitis* ojczyzny i obrony jej przeciwko domowym buntów gaszenia zostaje i sam J[el]go Król[ewska] M[o]ś[ć] w trzecich wiciach sposób *per optionem* podawać raczy. Tedy sami *ad reprimendos tumultus* przy domach swych zostawszy, na miejscu pospolitego ruszenia, żołnierza koni sto porządnych kozaka wyprawujemy.

Przy okazji Karp prosił również, aby obranemu chorążemu z ich powiatu hetman przyznał rotmistrzostwo nad kozakami

⁴⁴ Marszałek stawiał się z umocowanym Janem Klepackim, a podstoliców tradycyjnie reprezentował Józef Strzałkowski. Vide: *Ibidem*.

⁴⁵ LVIA, SA 253, k. 289.

⁴⁶ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Nabytki O. III, Archiwum Roskie, prawno-majątkowe, sygn. 781, k. 264.

⁴⁷ *Ibidem*, k. 267, 270. Na dokumencie lustracyjnym widnieje podpis marszałka, ale bez pieczęci.

i jeśli *pro die 24 praesentis* pod Turów dociągnąć [by] nie podołał i przybyć nie mógł, wszyscy kołem naszym rycerskim upraszamy o to Waszą Miłość, Naszego Miłościwego Pana, abyś respektując na czas ścisły do zaciągu i zachodzącą do porządnej wyprawy trudność, ten krótki *fryszt* tygodnia jakiego pociągnąć i tak jego mość Panu Rotmistrzowi, jako prośbom naszym darować raczył⁴⁸.

Jak widać z powyższego, Karpiowi oraz zebranej pod jego „skrzydłami” szlachcie wołkowyskiej zdecydowanie łatwiej było łożyć finansowo na kolejny zaciąg, niż osobiście nadstawiać karku w bojach. Dobitym tego potwierdzeniem jest opisana poniżej uchwała sejmiku wołkowyskiego z 9 września 1654 r.

W tym miejscu warto zatem przyjrzyć się majątnościom, które opuszczałby tak niechętnie. Widzieliśmy już, że Raszew z 4 wsiami Marcjanowce, Ogrodniki, Grzybowie i Rusany nabył od Scypionów del Campo. Wyproce-sował też od nich część Dublan pow. grodzieński. Natomiast po rodzicach odziedziczył większą część Repli, zwaną Replą Wielką Karpiowską pow. wołkowyski, Żłobowszczyznę z gruntami Sułowszczyzna i Turkowszczyzna oraz czterema wsiami: Trzeciaki, Hawryłowce, Nisztuny (Mejsztuny), Ogrodniki i jedną czwartą Narewki pow. grodzieński. Kolejną jedną czwartą część tej ostatniej ze wsiami Mikłaszewo i Grodzisk nabył za 9 000 zł od bratanka Kazimierza Floriana, podstolica podlaskiego. Nie jest nam znana dokładna data przeprowadzenia tej transakcji. Wiemy jedynie, że uścił on wtedy 1 500 zł gotowizny, na 500 zł dał oblig, a pozostałe 7 000 zł zabezpieczył *kartą*. Ta ostatnia miała posłużyć na pokrycie „długu gdańskiego”, jaki wcześniej zaciągnęła bratowa Barbara z Grajewskich Karpiowa, podstolina podlaska. Trzeba też dodać, że do śmierci nie zdążył spłacić tych 7 500 zł.⁴⁹ Poza tym 6 stycznia 1653 r. zaciągnął dług w wysokości 2 990 zł u „obywateli miasta Królewca”, Jana Henryka Wetnera, faktora księcia brandenburskiego i Kaspra Maruna. Ponieważ i tego długu nie spłacił, sprawę sądową miała później jego ostatnia żyjąca spadkobierczyni, córka Zofia z Karpiów Narzymska, podstolina ciechanowska. Jak widać, marszałek Karp dysponował całkiem sporym zasobem, w skład którego wchodziło pięć kilkuwioskowych majątności. Choć nie znamy ich areалу i wiemy o zadłużeniach to i tak trzeba przyznać, że w skali powiatu gospodarczo marszałek Stefan Józef Karp prezentował się dość pokaźnie.

⁴⁸ List odprawiono 16 czerwca. Vide: AGAD, Archiwum Radziwiłłów V, nr 6472, k. 1–2.

⁴⁹ Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku [dalej: AAB], Archiwum dóbr Narewka [dalej: ADN], f. 2, d. 8; D. Michałuk, *Dobra i miasteczko Narewka na tle dziejów regionu (do końca XIX wieku)*, Białystok–Narewka 1997, s. 70.

Niestety w 1653 r. dalej prowadził nader liczne procesy z bratankami⁵⁰. Tym razem zniechęcony ciągłymi utarczkami z odpowiedzialnym za finansowanie ochędóstwa Teofili Józefie Eliaszu sam dopuścił się zaniedbań opiekuńczych. Z tego też powodu 7 października wniósł na niego skargę starszy, bardziej dojrzały i sumienny Kazimierz Florian. Co ciekawe, jego głównym zarzutem wobec stryja było to, że dopuścił on „do zniewolenia” Teofili, tj. oddania jej pod przymusem do klasztoru. Notabene faktycznym sprawcą tego był brat Józef Eliasz. Oddając siostrę do „gorszego” klasztoru sprytnie zminimalizował wysokość wypłaty należnego jej posagu, za który zgodnie z rodzinną umową był personalnie odpowiedzialny.

Osobiste problemy marszałka, co i rusz przeplatały się z kłopotami natury urzędniczo-politycznej. 9 września 1654 r. z racji pełnionego urzędu kolejny raz przewodniczył *popisowi generalnemu* w Wołkowysku. Należy dodać, że zwołano go po trzech wiciach królewskich z powodu „nieprzyjaciela Moskwicina” i grasującej rebelii chłopskiej. Wówczas to pod auspicjami Karpia zebrana szlachta uchwaliła zaciąg stukonnej chorągwi kozackiej, przeznaczając na utrzymanie jeźdźca sumę *półtorasta*. Przy czym wyznaczono dość krótki termin zaciągu, bo już na 20 tegoż miesiąca miał być on gotowy. Na rotmistrza chorągwi „uproszono” bliskiego krewniaka Karpia Jana Tryznę, starostę wołkowyskiego, dzierżawcę porozowskiego i nowodworskiego⁵¹. W zachowanych dokumentach za lata 1654–1655 Stefan Józef Karp, marszałek wołkowyski był jeszcze dwukrotnie odnotowany. Widnieje on – raz z powiatem wołkowyskim a drugi raz z lidzkim – wśród przedstawicieli szlachty litewskiej, która w owym czasie przyjęła poddaństwo carskie⁵². Złożenie przysięgi

⁵⁰ ANKr., sygn. ZZG 15, s. 331.

⁵¹ Laudum sygnowane przez 27 przedstawicieli szlachty aktywowano 10 września 1654 r. Vide: AGAD, Archiwum Radziwiłłów II suplement, 543, k. 1–3.

⁵² Z okupowanych ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego do około 27 listopada 1655 r. ową przysięgę złożyło 2058 przedstawicieli szlachty. Jedną z trzech osobistości wykonujących polecenie kniazia Semena Urusowa w sprawie sporządzenia wykazu był Piotr Kazimierz Wiażewicz, wojewoda nowogródzki, formalny zwierzchnik marszałka Karpia. Vide: *Rejestr przysięgowy szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego 1655 r.*, [w:] *Monumenta historica res gestas Europae orientalis illustrantia. Fontes XV–XVII saec.*, t. IV, red. H. Grała, oprac. E. E. Łykow, M. Kulecki, Moskwa–Warszawa 1999, s. 25, 61, 75, 115. Należy dodać, że w tym czasie poddaństwo carskie przyjął także bratanek marszałka Józef Eliasz Karp, podstolic podlaski i rotmistrz grodzieński. Później jednak już jako pułkownik JKM stał się aktywnym obrońcą Rzeczypospolitej. Między innymi w tej roli odnotowano go w 1658 r. Vide: ANKr., sygn. ZZG 15, s. 399. Z kolei 20 października 1655 r. w Kiejdanach mocno związany z Radziwiłłami Piotr Karp, wojski wołkowyski, kuzyn ze żmudzkiego Rykijowa podpisał deklarację wypowiedzającą posłuszeństwo Janowi II Kazimierzowi. Poddał się tym samym władzy Karola X Gustawa. Poza tym podpisał on także akt inkorporacji WKL do Królestwa

na wierność Aleksemu I Michajłowiczowi Romanowowi nastąpiło 6 grudnia 1655 r. w Świsłoczy. Karp dokonał jej wspólnie z innymi przedstawicielami szlachty polskiej wobec kniazia Semena Andrejewicza Urusowa, dowódcy sił moskiewskich. Z obowiązku należy wspomnieć, że drugim reprezentantem powiatu wołkowyskiego składającym przysięgę był chorąży Jan Jacek Ogiński, późniejszy wojewoda połocki i hetman polny litewski (1682–1684).

Najpewniej na krótko przed tymi nieszczęsnymi wydarzeniami marszałek Karp owdowiał. Musiało to nastąpić przed 1654 r., ponieważ w następnym roku widzimy go już w małżeństwie z Izabellą Halszką Bieniaszówną Buchowiecką *primo voto* Janową Tyszkiewiczową Pogińską⁵³, wójtową porozowską. Używany przez nią patronimik jasno wskazuje, iż była ona córką Benedykta (Bieniasza) Buchowieckiego, wojskiego brzeskiego⁵⁴. Ponieważ szczęśliwie zachował się odcisk jego pieczęci herbowej, możemy ją pewnie zaliczyć do autochtonicznej rodziny Buchowieckich h. własnego⁵⁵. Należy też zaznaczyć, że oba jej małżeństwa były bezdzietne.

Szwedzkiego. Tak też uczyniła przez swoich reprezentantów jego siostra Dorota z Karpiów Stefanowa Dowmont Siesicka. Vide: W. Konopczyński, K. Lepszy, *Akta Ugody kiejdańskiej w 1655 r.*, Wilno 1935, s. 35–36; *Akta zjazdów stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. II: *Okresy panowania królów elekcyjnych XVI–XVII wiek*, oprac. H. Lulewicz, Warszawa 2009, s. 300, 305, 319–320. Doskonale z tego widać, jak odmiennie i zagmatwane były ówczesne drogi wyboru przedstawicieli tej samej rodziny szlacheckiej zamieszkującej różne rejony Rzeczypospolitej.

⁵³ W 1646 r. Jan Tyszkiewicz Pogiński, wójt porozowski i Elżbieta Buchowiecka byli już małżeństwem. Stało to należało do stronników chodkiewiczowskich. Vide: NIAB, f. 1705, nr 7, k. 132v–133v. Za tę informację bardzo dziękuję Panu prof. Andrzejowi Rachubie z Warszawy. Szerzej o Tyszkiewiczach Pogińskich h. Agryppa (Dębno odm.) i Iłgowski, vide: G. Błaszczuk, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, Warszawa 2016, t. VI, s. 79–83 oraz o rodzinie Pogińskich (Pagińskich), vide: *ibidem*, t. IV, Warszawa 2015, s. 608–609.

⁵⁴ Jego żoną była Marianna Łoknicka, kasztelanka podlaska. Vide: K. Niesiecki, *op. cit.*, t. II, Lipsk 1839, s. 342. Z tym, że nastąpiło tu błędne przypisanie urzędu, na co wskazano już w pracy *Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku, Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz *et al.*, [w:] *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku, Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. VIII: *Podlasie*, Kórnik 1994, s. 136. Z kolei Boniecki i Uruski dają wojskiemu Buchowieckiemu h. Drogosław odmienny i wzmiankują z urzędem podstarościego brzeskiego w latach 1620–1621. Według tego ostatniego żoną wojskiego była Krystyna Hrycko-Możeyko-Korzeniowska, a dziedziczył on na Buchowiczach i Mołojczach w woj. brzesko-litewskim. Vide: A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, Warszawa 1900, s. 213; S. Uruski *et al.*, *op. cit.*, t. II, Warszawa 1905, s. 50. W tym miejscu warto pamiętać, że wcześniej doszło do paranteli pomiędzy Rabiną córką Iwana Karpią, starosty nowodworskiego a Mikołajem Korzeniewskim h. Waga, ziemianinem brzeskim. Vide: S. Karp, *Iwan Karp...*, s. 497.

⁵⁵ Rozszyfrowanie przynależności herbowej poszczególnych Buchowieckich, licznie zamieszkujących okoliczne ziemie nastęrcza spore trudności. Wynikają one z równoczesnego i bardzo bliskiego funkcjonowania dwóch rodzin o tym samym nazwisku, ale różnych koczowaniach. Zwłaszcza, że wymieszanie ich na stosunkowo niewielkim obszarze nastąpiło

22 maja 1655 r. w Byteniu Karpiowie skwitowali Izabellę z Lackich Chodkiewiczową, starościna mozyrską ze spłaty sumy 6 500 zł przypadłej im z Hornostajewicz pow. wołkowyski⁵⁶. Niedługo potem, bo 2 lipca tegoż roku w Repli marszałek wraz z Aleksandrem Karasim i Mikołajem Michałem Eysimatem (sic!) pieczętował akt sprzedaży 1/3 dóbr przypadających wdowie Halszce z Olszewskich Stanisławowej Dziewiałtowskiej⁵⁷. Prawdopodobnie w tym też czasie Karp pożyczył od Mikołaja Naruszewicza kwotę 3 500 zł⁵⁸. Ponieważ suma ta została obwarowana na Repli, a pożyczkobiorca za życia nie zdążył jej spłacić, z długiem ostatecznie borykał się jego bratanek i dawny wychowanek Józef Eliaszkarp, podkomorzy ziemi bielskiej⁵⁹. Stało się tak, bo właśnie on pełnił rolę opiekuna młodocianych marszałkowiczów. Jedną z rozpraw w tej sprawie odbyła się 15 marca 1662 r. w Warszawie. Wtedy też sąd w ramach rekompensaty przyznał Naruszewiczowi sporą kwotę 7 000 zł⁶⁰.

Stefan Józef Karp, marszałek wołkowyski zmarł niedługo przed 7 września 1657 r.⁶¹ Miał zatem około 51 lat. Pochowano go w kościele w Repli⁶², gdzie założył nekropolię dla swoich bliskich. Był reprezentantem czwartego pokolenia rodziny w ziemi wołkowyskiej, ale pierwszego urodzonego

dość wcześnie. Buchowieccy h. Drogosław, przybysze z Wielkopolski pojawili się tam już w XVI w. To oni właśnie założyli wieś Buchowicze w woj. brzesko-litewskim. Natomiast autochtoni Buchowieccy wywodzili się z Buchowic pow. kobryński. Vide: S. Uruski *et al.*, t. II, Warszawa 1905, s. 50. Trzy rysunki herbów z pieczęci Buchowieckich przedstawia J. P. Dworzecki-Bohdanowicz: LVIA, f. 391, Ap. 9, nr 2782, s. 34.

⁵⁶ ANKr., Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów, sygn. 115, s. 143–144.

⁵⁷ Spuścizna po ojcu Heliaszu Olszewskim. W jej skład wchodziła jedna trzecia majątności Dowieczorowicze i miasteczka Drohiczyn pow. piński oraz Olszewa pow. słonimski. Poza tym zaliczono tu także męzowskie dobra Nieciecz pow. lidzki. Owe części przypadły z działu po siostrach Katarzynie Kazimierzowej Połubińskiej, pisarzowej słonimskiej i Zofii Janowej Odachowskiej. Całość jej dziedzictwa za 40 000 zł kupił Jerzy Dobrosółowski. Vide: LVIA, SA, nr 1, k. 202–203v. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że kontakty przyjacielskie między Karpami a Dobrosółowskimi trwały dość długo i były zażyłe. Później jeden z nich Stanisław Teofil ożenił się z Barbarą Karpiówną, podkomorzanką ziemi bielskiej.

⁵⁸ ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 355, cz. 5, k. 240v–241v; nr 349, cz. 1, k. 17–18v.

⁵⁹ Na ten urząd wybrano go 30 kwietnia 1658 r.

⁶⁰ ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 349, cz. 1, k. 17–18v.

⁶¹ Tego dnia marszałkostwo wołkowyskie przyznano Janowi Ogińskiemu, chorążemu wołkowyskiemu i porucznikowi chorągwi pancernej Pawła Sapiehy, wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego WKL. Vide: *Metryka Litewska. Księga wpisów nr 131*, oprac. A. Rachuba, Warszawa 2001, s. 118. Także A. Boniecki, *op. cit.*, t. XII, s. 280 choć bez ściślejszego datowania wskazuje, iż zgon Karpi nastąpił w 1657 r.

⁶² W. Wijuk Kojalowicz, *Herbarz rycerstwa W.X. Litewskiego tak zwany Compendium*, Kraków 1897, s. 67.

już w wierze katolickiej. Dawny student Akademii Zamojskiej, wychowanek dworu królewskiego, elektor Władysława IV, stronnik Jana II Kazimierza⁶³ i domu chodkiewiczowskiego, poborca ziemi wołkowyskiej i przez ponad 10 lat najwyższy urzędnik tego powiatu. Dzięki nowemu solidnemu opracowaniu rękopisu herbarza ks. W. Wijuk Kojalowicza⁶⁴ wiemy też, że informacja o zamieszczonym w kościele w Repli obok herbu Karp innego – niezidentyfikowanego do tej pory – herbu mającego w błękitnej tarczy godło w kształcie dość specyficznej kotwicy⁶⁵ dotyczy go, a nie ojca – marszałka Józefa Karpia – jak podaje wydanie tego dzieła z 1905 r.⁶⁶ Jednak pomimo rozległych badań nad rodziną Karpiów h. własnego nie znajdujemy wyjaśnienia tej zagadki heraldycznej. Trzeba też wspomnieć, że w jednej z prac Stefan [Józef] jest pomyłkowo wymieniony wśród uczestników sejmku nadzwyczajnego odbywającego się między 13 i 28 listopada 1629 r. w Warszawie⁶⁷. W rzeczywistości posłem był jego ojciec Józef Karp, marszałek wołkowyski.

Z pierwszej żony Eufrozyny Teofili Gałęzowskiej zmarły w sile wieku Karp pozostawił troje niepełnoletnich dzieci, tj. syna Stanisława Władysława oraz córki Annę Izabelę i Zofię. Na głównego opiekuna potomstwa wyznaczył bratanka Józefa Eliasza Karpia, przyszłego podkomorzego ziemi bielskiej. W testamencie pozostawił też bliżej nieznaną nam legatę na kościoły oraz służących. Niestety, wspomniane zapisy wraz z zaciągniętymi długami dość znacznie obciążały pozostawioną przez niego schedę. Jednak z drugiej strony trzeba przyznać, że nie był to mały zasób. W jego skład wchodziły majątkowości odziedziczone po ojcu, tj. znaczna łańcza Repli – zwana wów-

⁶³ Wspólnie z bratankami podstolicami podlaskimi: Kazimierzem Florianem i Józefem Eliaszem, płk. JKM, Karpiami i ich szwagrem Kazimierzem Władysławem Komorowskim z Krzywej.

⁶⁴ *Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas = Sacer nomenclator familiarum et stemmatum Magni Ducatus Lituaniae et provinciarum ad eum pertinentium / Albertas Kojalavičius-Vijūkas; iš lotynų kalbos vertė [sudarė ir pratarė parašė] Sigitas Narbutas; [komentarų parašė, šaltinių ir literatūros sąrašą parengė Sigitas Narbutas ir Edmundas Rimša], Vilnius 2015, s. 718–719.*

⁶⁵ W. Wijuk Kojalowicz, *Herbarz Szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego zwany Nomenclator*, Kraków 1905, s. 283.

⁶⁶ Stwierdził: „między herbami Karpia, marszałka wołkowyskiego w Repli w kościele widziałem taką kotwicę”. Vide: W. Wijuk Kojalowicz, *Herbarz rycerstwa...*, s. 109. Z kolei w innym miejscu napisał: „widziałem w Reptach (sic!) na pomniku Józefa Karpia, marszałka wołkowyskiego”. Vide: W. Wijuk Kojalowicz, *Herbarz Szlachty...*, s. 283.

⁶⁷ H. Wisner, *Wojsko w społeczeństwie litewskim pierwszej połowy XVII wieku*, „Przegląd Historyczny”, 66, 1975, nr 1, s. 55–56.

czas potocznie *Replą Wielką Karpiowską* – pow. wołkowyski, pięciowioskowa Żłobowszczyzna⁶⁸ i 1/4 część dawnych dóbr Narewka (dwór i wieś Siemianówka) pow. grodzieński. Z własnych nabytków marszałek pozostawił pięciowioskowe dobra Raszew (z czego wieś Rusany w zastawie u Kozielskich) pow. grodzieński i pozostałą 1/4 część Narewki (Grodzisk, Mikłaszewo). W ten sposób w swoich rękach ponownie skupił ojcowską trzywioskową Narewkę⁶⁹ stanowiącą tzw. Puszcę Ciemną Narewską. Należy pamiętać, że została ona wyodrębniona jeszcze w XVI w. za czasów pierwotnego podziału Narewki i Brzostowicy Małej pomiędzy kniaziów Massalskich i spadkobierców księcia Sanguszki. Cały areał przynależny tym ostatnim nabył ojciec Stefana Józefa⁷⁰. Poza tym nie można zapominać o gruntach Sułowszczyzna i Turkowszczyzna przy Żłobowszczyźnie. Jak widać, w sumie Karp skupił w swych rękach co najmniej 14 wsi. Urząd marszałka wołkowyskiego pełnił przez 10 lat. Wydaje się, że ze względu na ten okres, jak i fakt wcześniejszego ośmioletniego marszałkowania jego ojca Józefa możemy tę gałąź Karpiów nazwać marszałkowską. Należy w tym miejscu przypomnieć, że stryj Stefana Józefa, Mikołaj Karp był tam przez ponad 20 lat podkomorzym. Wobec tego możemy pewnie uznać, że rodzina Karpiów w I poł. XVII w. zdecydowanie przewodziła w powiecie wołkowyskim. Wynikało to nie tylko z dobrego uposażenia rozlokowanego na tamtym terenie, ale mocnego i długiego zakorzenienia (od pocz. XVI w.). Dopełnieniem tego było posiadanie w szeregach rodzinnych ponadprzeciętnie uzdolnionych jednostek o niemałych aspiracjach. Trzeba pamiętać, iż w dużej części byli to dobrze wyedukowani wychowankowie kolejnych dworów królewskich. Sądząc z niektórych przekazów źródłowych często odbywali też wojaże „do cudzej ziemi, aby miejsca święte nawiedzić i fortecom [obcym się] przypatrzeć”⁷¹. Z pewnością niemałe znaczenie miał tu też ścisły – już wtedy – ponad stuletni związek Karpiów z magnackim domem radziwiłłowskim. Ponadto utrzymywali oni wyjątkowo przyjazne i długotrwałe stosunki z możliwymi Sapiehami⁷² oraz wpływowymi Chodkiewiczami. Ostatecznie nie można także zapominać o powinowactwie Karpiów

⁶⁸ Wraz z gruntami Sułowszczyzną, Kiedrowskimi, Turkowszczyzną, wsią Trzeciaki, Hawryłowce, N(M)iszturny i Ogrodniki. Vide: NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 37, k. 516v–517.

⁶⁹ Należały do niej wsie Grodzisk, Mikłaszewo i Siemianówka. W tej ostatniej posadowiony był dwór. Drugą połowę z dawien dawna dysponowali kniaziowie Massalscy.

⁷⁰ Szerzej na ten temat vide: S. Karp, *Józef Karp (ok. 1567–1637), marszałek wołkowyski – rys biograficzny*, „Studia Podlaskie”, 24, 2016, s. 12–13.

⁷¹ Metryka Litewska 130, k. 268v–271v; S. Karp, *Jan Karp...*, s. 45.

⁷² W efekcie Józef Eliaz Karp pojął za żonę Halszkę Cecylię Sapieżankę.

z ustosunkowanymi Tryznami. Przecież wielu przedstawicieli tych wszystkich czterech wymienionych rodów znacząco uczestniczyło w życiu politycznym, gospodarczym i społecznym ówczesnej Rzeczypospolitej. To oni właśnie, sprawując wysokie urzędy i funkcje centralne, mieli wielokrotnie wpływ na politykę zagraniczną i wewnętrzną kraju. W sumie wszystkie te czynniki zadecydowały, że przedstawiciele rodziny Karpiów z młodszej linii tzw. podlasko-białoruskiej zrobili lokalną karierę dużo prędzej niż ich krewni ze starszej linii dziedziczącej na żmudzkiem Rykijowie⁷³. Z tym, że ich prym w powiecie wołkowyskim definitywnie zakończył się w 1657 r. wraz ze śmiercią marszałka Stefana Józefa Karpia. Późniejsi przedstawiciele rodziny w tym powiecie sprawowali już dużo niższe hierarchicznie urzędy, jak wojski (7 w hierarchii), podczasy czy krajczy. Schyłek ich znaczenia wynikał z wymierania wybitniejszych członków rodziny, utraty większych posiadłości oraz równoczesnej likwidacji i przenoszenia interesów poza granice tego powiatu. Z pozostałych dwóch braterskich gałęzi tej linii Karpiów jedna po Janie, podstolim podlaskim mocno trzymała się na Podlasiu i Grodzieńszczyźnie, a druga po najstarszym Stanisławie, marszałkowiczu wołkowyskim mało szczęśliwie zamieniając posiadane dobra wołkowyskie wyemigrowała do pow. lidzkiego (dwór Lesiszczce z wsiami Sawiczce i Prudce).

Należy nadmienić, że po śmierci męża Izabela Halszka z Buchowieckich Karpiova, marszałkowa wołkowyska opuściła karpiovskie dobra i oddała je do dyspozycji prawnemu opiekunowi pasierbów Józefowi Eliaaszowi Karpiovi, podkomorzemu ziemi bielskiej. Przy czym odebrała należne jej 15 000 zł, które uprzednio ulokowane były na Żłobowszczyźnie⁷⁴. W następstwie – ciesząc się łaską panującego i dobrymi relacjami z Chodkiewiczami – zamieszkała w Rewiatyczach woj. brzeskie. Wiemy, że za okres

⁷³ Wywodzą się od Mikołaja Karpia, podkomorzego wołkowyskiego żonatego z Katarzyną Skaszewską h. Grabie. Jego potomkowie, rozradzając się utworzyli różne odnogi i gałęzie, a w tym nawet zniemczoną liczną gałąź kurlandzką. W przeciwieństwie do krewniaków z Podlasia ich pozycja zaczęła rosnąć dopiero od drugiej poł. XVIII w. a ugruntowała się w 1809 r. po skomasowaniu w jednym ręku bogactwa dwóch największych gałęzi (rykijowskiej i johaniszkielskiej) spośród tzw. linii rykijowskiej. Najważniejsze jest to, że przez długie lata nie tylko utrzymali oni swoje *status quo*, ale wydatnie zwiększyli stan posiadania. Stało się tak dzięki ich wyjątkowo trafnej i solidnej polityce gospodarczej. Znakomita dbałość o sprawy majątkowe zaprocentowała na niwie politycznej. W konsekwencji sięgnęli oni w XIX w. po dwa urzędy marszałków powiatowych i dwa gubernialnych. Zgromadzone mocne podstawy majątkowe zadecydowały też, że ich zstępni pewnie utrzymali się w sferze ziemiańskiej aż do 1940 r. pomimo reformy rolnej na Litwie z 1922 r.

⁷⁴ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 46, k. 170.

1655–1658 z dzierzonych wsi Rewiatycze i Sobole opłacała 30 florenów „*percepta quarto simplae* na aparat wojenny”⁷⁵. 12 marca 1658 r. w Warszawie, jeszcze tytułując się marszałkową wołkowyską, uzyskała pozwolenie królewskie na zrzeczenie się praw do obu wspomnianych wsi na rzecz Mikołaja Kazimierza i Justyny ze Stankiewiczów Naruszewiczów⁷⁶. W tym miejscu należy dodać, że folwark królewski Rewiatycze należał do dóbr Błudna, a *de domo* Buchowiecka miała na nim jedynie zapisane dożywocie. Dopiero po jej śmierci na mocy konsensu monarszego z 7 maja 1661 r. wydanego w Warszawie folwark ten wraz ze wspomnianą Błudną i miasteczkiem Malcz objął we władanie Jerzy Hipolit Chodkiewicz⁷⁷.

Pomimo cesji dla Naruszewiczów Karpiowa dalej przemieszkiwała w Rewiatyczach. Jeszcze 3 maja 1665 r. otrzymała tam pozew od Kazimierza Okuniewskiego, generała JKM powiatu wołkowyskiego. Powodem tego był dawny pięciusetzłotowy dług wobec pierwszej teściowej Krystyny Małachowskiej Jerzynej Tyszkiewiczowej Pogińskiej. Małachowska udzieliła tej pożyczki 15 czerwca 1648 r. W rezultacie sprawa trafiła do sądu Głównego Trybunału na kadencji wileńskiej⁷⁸. Na procesie 20 czerwca 1665 r. w wyniku absencji Karpiowej zasądzono na Rewiatyczach sumę 2 500 zł.⁷⁹ Ona jednak na przekór temu dalej utrzymała się przy majątku. Z kolei 29 lipca 1670 r. w grodzie brzeskim wygrała sprawę z Mikołajem Kazimierzem Naruszewiczem. Tym razem chodziło o napaść ludzi Naruszewicza na dwór rewiatycki. Z dokumentów sądowych widzimy, że przebieg tego zajścia był wyjątkowo brutalny. Nie tylko, że „posieczono” Pawła Kaszubę, tamtejszego zarządcę Izabeli Lackiej Chodkiewiczowej, starościny mozyrskiej, ale także „tyrańsko” pobito samą Karpiową. Nie bacząc na jej podeszły wiek Naruszewicz „zbił [ją] nogami i tarmosił”. Ponadto zawłaszczył część ważnych dokumentów. Ponieważ wcześniej w tym roku w grodzie wileńskim (sic!) zapadł dekret o „tyrańskie z bicie” korzystny dla Karpiowej na winowajcę w dniu 30 sierpnia 1670 r. nałożono banicję. Tymczasem już 12 września Naruszewicz wystarał się o glejt królewski. Był to warunek konieczny do dalszego

⁷⁵ *Akty izdawaemye Vilenskoû Kommissieû dlâ razbora drevnih aktov*, t. 34: *Akty odnosâsiesâ ko vremeni vojny za Malorossiû (1654–1667)*, Vilna 1909, s. 505.

⁷⁶ *Metryka Litewska. Księga...*, s. 106–107.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 345–346.

⁷⁸ NIAB, f. 1705, inw. 1, nr 4, k. 197-v. Okuniewskiemu towarzyszyli szlachcice: Jan Stański i Piotr Mikołajewicz.

⁷⁹ LVIA, SA, nr 266, k. 1708–1709v. Na procesie Krystynę z Małachowskich Jerzową Tyszkiewiczową Pogińską reprezentował Aleksander Chełchowski.

swobodnego prowadzenia procedury sądowego⁸⁰. Prawdę mówiąc niewiele mu to wówczas pomogło, bo 17 stycznia 1671 r. w Warszawie został wydany dekret kontumacyjny skazujący go ponownie na banicję. W odwecie podstoli połocki zakazał „swojemu ziemianinowi” Bogdanowi Narkuskiemu, aby ten zwrócił pieniądze Karpiowej. W dokumencie procesowym nie wymieniono ich wysokości, ale wskazano, iż kwota ta służyła „na odprawę... urodzonego Bohdana Narkuskiego, łowczego mozyrskiego”⁸¹. Dlaczego miałby on oddać te środki, nie wiemy. Następny werdykt Głównego Trybunału w tej sprawie ferowany 31 sierpnia 1671 r. potwierdził winę Naruszewicza i zalecił egzekucję wspomnianej należności. Miało to nastąpić w jego majątku Kamień woj. brzesko-litewskie. Równocześnie sąd trybunalski skasował niekorzystny dla Karpiowej werdykt powzięty 7 stycznia tegoż roku w grodzie brzeskim. Na jego mocy finansowo obciążono jej niewielki mająteczek Lipowa woj. brzesko-litewskie. Była to już ostatnia siedziba leciwej matrony. Nabyła ją zaraz po opuszczeniu Rewiatycz⁸². Ponieważ nie mamy już więcej o niej informacji, nasuwa się przypuszczenie, iż Izabella Halszka z Buchowieckich *primo voto* Janowa Tyszkiewiczowa Pogińska, wójtowa porozowska *secundo voto* Stefanowa Karpiowa, marszałkowa wołkowyska w niedługim czasie zmarła.

Jedynym synem, a drugim z kolei dzieckiem Stefana Józefa i Eufrozyny Teofili z Gałęzowskich Karpiów, marszałków wołkowyskich był Stanisław Władysław. Urodził się on ok. 1643 r. Po śmierci ojca, ale dopiero od 1659 r. wraz z siostrami wychowywał się u brata stryjecznego Józefa Eliasza Karpia, podkomorzego ziemi bielskiej, opiekuna z mocy prawa i dyspozycji testamentowej ojca małoletnich⁸³. Wiemy, że jego drugim opiekunem był brat wujeczny Mikołaj Makowiecki z Wysokiego (Mazowieckiego)⁸⁴. W tym czasie młodzi marszałkowicowie zamieszkali u brata stryjecznego. Okres kurateli podkomorzego trwał 5 lat i zakończył się w 1664 r. Trzeba podkreślić, że ze swych obowiązków wywiązał się on nie najgorzej. Oprócz zagwarantowania im pełnego codziennego *ochędóstwa* zastępował ich we wszelkich

⁸⁰ Dnia 13 listopada 1670 r. w grodzie brzeskim powyższy glejć aktykował Łukasz Wysokiński. Vide: NIAB, f. 1705, inw. 1, nr 15, k. 927–928.

⁸¹ ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 361, cz. 5, k. 229–230v.

⁸² LVIA, SA 292, k. 1202–1203v. Pełnomocnikiem Karpiowej był Kazimierz Tracewski. W sprawie wziął też udział Stefan Jagielski, generał mozyrski. On to właśnie 18 stycznia 1671 r. w Brześciu złożył pozwy do sądu grodzkiego, a 10 marca tegoż roku do magdeburgii w Prużanach.

⁸³ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 46, k. 169v.

⁸⁴ *Ibidem*, k. 169.

sprawach urzędowych oraz procesach sądowych. Na jednym z nich 15 marca 1662 r. w Warszawie toczył spór z Mikołajem Naruszewiczem o zadawniony dług marszałka w kwocie 3 500 zł. Karpiowie przegrali tę sprawę, a suma ciążyąca na Repli wzrosła werdyktem sędziowskim do 7 000 zł⁸⁵. Niewątpliwie dla młodego Stanisława Władysława Karpia, marszałkowica wołkowyskiego jako przyszłego dziedzica schedy rodzinnej była to pierwsza tak dotkliwa porażka. Wiemy, że do lat sprawnych doszedł on przed 13 stycznia 1664 r. Tego dnia, a następnie 15 tegoż miesiąca w Grodnie przed sądem ziemskim skwitował podkomorzego z opiekuństwa. Zrzekł się także wszelkich wobec niego roszczeń pod *zareką* niebagatelnej sumy 50 000 zł. Wiemy, że do tej pory to właśnie podkomorzy Karp bezpośrednio zarządzał ich całą spuścizną. Należały do niej majątności: Repla Wielka Karpiowska pow. wołkowyski oraz Żłobowszczyzna, Raszew i Trzeciaki pow. grodzieński. Wyjątek stanowiły dobra narewskie, w których gospodarował wówczas zastawnik Petrażycki. Należy też dodać, że w okresie opiekuństwa podkomorzy pospłacał znaczną część długów zmarłego marszałka, oczyszczając w ten sposób pozostawiony spadek. Przede wszystkim uregulował on 15 000 zł dożywocia macochy marszałkowiców. Co prawda były one formalnie ulokowane na Żłobowszczyźnie, lecz Buchowiecka przez cztery lata trzymała w zastawie Replę, a Raszew przez rok. Spłata najpoważniejszego obciążenia stanowi doskonałe potwierdzenie dużego zaangażowania i troski Józefa Eliasza Karpia w sprawowaniu tego patronatu. Poza tym zapewnił młodocianym krewnym należyte wykształcenie. Dotyczy to zarówno Stanisława Władysława, jak i jego siostr. W dokumentach marszałkowic podkreślił, iż „dając do szkół, ochędóstwo moje i siostr moich, mając w uczciwym według urodzenia naszego poszanowaniu” [Józef Eliasz Karp, podkomorzy bielski] „koszty niemałe ważył”. Oprócz tego popłacił też wszystkie inne legacje testamentowe, a w tym „na kościoły i sługi”⁸⁶. Wiemy, że 14 stycznia 1664 r. w ziemstwie grodzieńskim opiekun osobiście zrzekł się dalszego sprawowania nadzoru. Natomiast drugi piastun, tj. Makowiecki, ograniczył się do przysyłania stosownego pisma⁸⁷. Ponieważ jednak część długów ojcowskich nie została uregulowana, a niedoświadczony młody dziedzic nie mógł sobie z nimi poradzić, odstąpił z powrotem dobra narewskie dawnemu opiekunowi. Umowę opie-

⁸⁵ ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 349, cz. 1, k. 17–18v.

⁸⁶ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 46, k.169–172v. Świadcowali: Krzysztof Buchowiecki marszałek grodzieński, Kazimierz Nieciszewski, Aleksander Massalski, Aleksander Karol Młodzianowski i Aleksander Adam Buchowiecki.

⁸⁷ *Ibidem*, k. 167–168v.

wającą na 7 500 zł podpisano 8 marca tegoż roku w Grodnie, a już 10 tegoż miesiąca parafowano ją w grodzie grodzieńskim. Faktycznie transakcja ta sprowadzała się do zwrotu tej części Narewki, którą marszałek nabył od Kazimierza Floriana Karpią, podstolica podlaskiego, a brata podkomorzego. Jak pamiętamy, w jej skład wchodziły wsie Mikłaszewo i Grodzisk łącznie z tamtejszą karczmą. Z tej transakcji młody Karp wyłączył drugą ćwiartkę z dawnej karpiowskiej połowy tych dóbr, czyli ten areał, który wcześniej odziedziczył jego ojciec. Był to dwór i wieś Siemianówka z gruntami rozciągającymi się wzdłuż rzeki Narwi⁸⁸. Porozumienie zawarto pod zaręką 10 000 zł z ewentualną ewikcją na Żłobowszczyźnie⁸⁹. 12 marca 1664 r. w grodzie grodzieńskim Bazyli Brzozowski, generał JKM powiatu grodzieńskiego w asyście Jana i Krzysztofa Jankowskich oraz Nikodema Eysymąta złożył w tej sprawie zeznanie intromisyjne⁹⁰. Z kolei 3 maja tegoż roku w Repli Stanisław Władysław, chcąc uregulować pozostałe długi ojcowskie, odstąpił innemu bratu stryjecznemu, tj. Władysławowi⁹¹ i Joannie z Olędzkiej⁹² Karpiom, ziemianom JKM powiatu grodzieńskiego, odłączoną od Repli wieś Nowosady. Dodatkowo do transakcji opiewającej na 3 000 zł dołożył dworek w Grodnie wraz z przynależnym do niego gruntem Nikonowszczyzna. Trzeba zaznaczyć, że nabywcy mieli dużo wcześniej zapisane jakieś sumy na Repli, a donatorką była ich babka Zofia z Lewickich *primo voto* Jerzyna Scypionowa del Campo, *secundo voto* Stanisławowa Wilkanowska, kasztelanowa wyszogrodzka⁹³. Poza tym grodzieński dworek cedowany przez Lewicką Władysławowi Stanisławowiczowi Karpiowi nie stanowił własności marszałka Karpią, a był przez niego jedynie użytkowany. Sprawa ta prawdopodobnie jednak nie była tak oczywista, skoro doszło do kilku rozpraw sądowych. Utrata Narewki, Nowosad i dworku w Grodnie uszczupliła marszałkowicowi dawny zasób, ale za to ratowała pozostałą część Repli. Należy

⁸⁸ AAB, ADN, f. 2, d. 8; NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 48, k. 91–94v. Pieczętarami byli: Tomasz Wołłowicz podsędek grodzieński, Mikołaj Jurowski, stolnik wołkowyski i Jan Roszczewski, komornik grodzieński. Dnia 13 stycznia 1671 r. zapis z ksiąg grodzkich grodzieńskich do akt ziemskich grodzieńskich w imieniu Józefa Eliasza Karpią przeniósł Maciej Skurat.

⁸⁹ Intromisji dokonał Bazyli Brzozowski, generał JKM powiatu grodzieńskiego w asyście Jana i Krzysztofa Jankowskich oraz Nikodema Eysymonta.

⁹⁰ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 48, k. 103–104v.

⁹¹ Syn Stanisława a brat stryjeczny Stefana Józefa Karpią, marszałka wołkowyskiego.

⁹² Sędzianka ziemska wołkowyska.

⁹³ LVIA, SA, f. 1282, nr 9416, k. 1–4. Świadcami transakcji byli: Jerzy Scypion del Campo, Kazimierz Kopec i Krzysztof Olędzki. Potwierdził ją także Kazimierz Okuniewski, generał JKM powiatu wołkowyskiego. Dokument aktykowano 7 czerwca 1670 r. w ziemstwie wołkowyskim.

też wspomnieć, że po ojcu odziedziczył on jeszcze wieś Rusany. Była to jednak własność czysto formalna, bo dużo wcześniej sam marszałek zastawił ją za 1 500 zł Wojciechowi Kazimierzowi i Annie z Eysymontów Kozielskim, dziedzicom Olchowej⁹⁴ pow. grodzieński. Niestety, młody dziedzic stale potrzebując świeżego dopływu pieniędzy, 22 czerwca 1666 r. w Olchowej powiększył dług ojcowski o dalsze 500 zł i tym samym w praktyce pozbawił się możliwości szybkiego odzyskania tej majątności. Zgodnie z umową wykupu zastawu w kwocie 2 000 zł miał nastąpić 2 lutego 1667 r.⁹⁵ Ponieważ faktycznie nigdy do spłaty zastawników nie doszło, należy odnotować kolejne zużyczenie jego zasobu. Na dodatek 24 czerwca 1666 r. w Grodnie wydzierżawił on Siemianówkę Wojciechowi i Magdalenie Przychodzkim. Tego dnia sporządzono inwentarz majątku i dokonano intromisji. Pięcioletnia dzierżawa miała zakończyć się 24 czerwca 1671 r.⁹⁶ W tym miejscu warto wspomnieć, jak wyglądała wówczas tamtejsza siedziba dworska. Dom był nader skromny. W jego skład wchodziły dwie stare izby z alkierzem, sienią i boczną komorą. Obok dworku posadowione były mocno podupadłe zabudowania gospodarcze, a w tym „dwa świrny”, jeden przy „bramie wjazdnej”, drugi pomiędzy budynkiem mieszkalnym, a jednoizbowym budynkiem stojącym przy bramie. Ten ostatni służył zapewne za mieszkanie dla odźwiernego. Naprzeciwko dworu stały dwie chaty rudników⁹⁷, niewielka „karczma dla wygody rudnickiej” oraz kuźnia. W Siemianówce mieszkało wtedy dziesięć rodzin włościańskich, z których każda uprawiała po pół włóki ziemi⁹⁸.

Wiemy, że Stanisław Władysław z siostrami Anną Izabelą i Zofią, a także szwagrem Michałem Eustachym Wołłowiczem, podstolim oszmiańskim 4 kwietnia 1667 r. w Warszawie dalej toczył spór sądowy z Mikołajem Naruszewiczem, podstolim połockim. Karpiowie wspólnie replikowali na przegraną rozprawę z 15 marca 1662 r. Niewątpliwie dla całej trójki był to niezmiernie ważny proces, bo decydował o ich przyszłości ekonomicz-

⁹⁴ Prawdopodobnie dawna własność Iwana Karpia, starosty nowodworskiego.

⁹⁵ NIAB, f. 1752, inw. 1, nr 1, k. 292v–295. Wymienieni w dokumencie sygnatariusze: Kazimierz Hieronim Kobylański z Wielkiego Kobylina, Jerzy Kozieł (brak podpisu) oraz Konstanty Eysymont, generał JKM powiatu wołkowyskiego. Do akt ziemskich wołkowyskich 4 czerwca 1709 r. podał Dominik Jewłaszewicz.

⁹⁶ AAB, ADN, f. 2, d. 1–7.

⁹⁷ Osoby zajmujące się wydobywaniem kruszców, torfu, itp.

⁹⁸ D. Michaluk, *op. cit.*, s. 38–39. Oprócz tego zachowały się także inwentarze majątkowe Narewki z lat 1668, 1703 i 1724. W pierwszym jako posesjonata (sic!) wymieniono Józefa [Eliasa] Karpia, a w ostatnim spowinowaconego z Karpiami Samuela Łazowego. Vide: NIAB, f. 1711, inw. 1, nr 25, k. 389-v; f. 1761, inw. 1, nr 4, k. 228–229; D. Michaluk, *op. cit.*, s. 40.

nej. A ta była już wtedy bardzo nadwątlona. Sytuację pogorszyła przegrana w kwocie 28 000 zł. Dopiero 9 lutego 1668 r. w Warszawie udało się im skasować zasądzony wskaz, choć tylko i wyłącznie ze względu na absencję procesową Naruszewicza⁹⁹.

Następnie 5 maja 1668 r. młody Karp przyjął od Przychodzkich 200 talarów i 400 zł pod roczny zastaw Siemianówki¹⁰⁰. Tym samym zadłużenie majątku wzrosło o kolejne 2 500 zł. Przychodzkich intromitowano 8 lipca 1668 r.¹⁰¹ Natomiast w międzyczasie, tj. 23 czerwca tegoż roku miał on sprawę w sądzie Głównego Trybunału WKL z Krzysztofem Olędzkiem, podkomorzym wołkowyskim. Powodem procesu był dług 90 zł zaciągnięty u Olędzkiego jeszcze 8 marca 1667 r. 20 kwietnia 1668 r. w grodzie wołkowyskim została zarejestrowana pilność generalska w tej sprawie, a pozew dłużnikowi wręczył w Repli Wielkiej Karpiońskiej 20 maja 1668 r. Andrzej Stanisław Szyszmanowicz, generał JKM wołkowyski. Ostatecznie na mocy wyroku trybunalskiego na Karpiu, który nie stawiał się na rozprawę, ciążyła suma 110 zł¹⁰². Zapewne młody dziedzic (ok. 26 lat) nie zdążył już jej spłacić.

Stanisław Władysław Karp, marszałkowic wołkowyski zmarł na krótko przed 1 marca 1669 r. W tym właśnie dniu w Siemianówce odbyła się wizja lokalna po najeździe Michała Eustachego Wołłowicza. Wyrzucenie zastawników Przychodzkich stało się przyczyną długotrwałego sporu sądowego¹⁰³. Wiemy, że w 1671 r. Wołłowicz nie zwrócił należnego im zastawu¹⁰⁴.

O rozmiarach dóbr niegdyś dzierzonych przez Karpiów po części zaświadcza zapis podający, iż wiele lat później, tj. 29 lipca 1690 r. siostrzeniec marszałkowica Karpią Jerzy Wołłowicz, podkomorzyc słonimski opłacił z Repli podatek z 12 dymów oraz dodatkowych dwóch, tj. z tamtejszej karczmy i młyna¹⁰⁵. Najpewniej był to łączny areal dóbr Repla w skład którego wchodziły dawne grunty karpiońskie stanowiących Replę Wielką Karpiońską, jak i część Scypionów del Campo.

Najstarsza córka Anna Izabella Karpiówna urodziła się ok. 1641 r. Tak jak widzieliśmy wcześniej po śmierci ojca, ale dopiero od 1659 r. razem z bratem i młodszą Zofią wychowywała się w majątku prawnego opiekuna Jó-

⁹⁹ ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 355, cz. 9, k. 408-v.

¹⁰⁰ AAB, ADN, f. 2, d. 9.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 2, d. 10, 11, 12.

¹⁰² LVIA, SA 281, k. 1865–1866v.

¹⁰³ AAB, ADN, f. 2, d. 14, 15, 17.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 2, d. 20. Zaświadczył o tym Mikołaj Stanecki, generał powiatu grodzieńskiego.

¹⁰⁵ *Metryka Litewska. Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego: województwo nowogrodzkie 1690 r.*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Warszawa 2002, s. 204.

zefa Eliasza Karpia, podkomorzego ziemi bielskiej. Najwcześniej z rodzeństwa wyszła spod jego kurateli. Przed 15 stycznia 1664 r. była już żoną Michała Eustachego Wołłowicza h. Bogoria, późniejszego podstolego oszmiańskiego¹⁰⁶. Niewątpliwie dla osieroconej marszałkówny była to znacząca parantela. Pan młody pochodził ze starej, bardzo rozkrzewionej i wpływowej rodziny szlacheckiej WKL. Z kolei Anna Izabela, chociaż równa stanem mężowi, nie należała do zbyt majątnych partii. W posagu wniosła mu jedynie Raszew w powiecie grodzieńskim i to w formie zastawu. O uroczystościach ślubnych wiemy, że były „należycie przygotowane” i opłacone przez opiekuna¹⁰⁷. Dlaczego Wołłowicz dopiero w 1665 r. formalnie potwierdził zapisy dla żony, nie wiemy. Owe uwierzytelnienie obejmowało wszystkie wniesione przez nią dobra¹⁰⁸. Niestety nie wymieniono ich z nazwy i dlatego pewność mamy jedynie do Raszewa. W następstwie intronizacji Wołłowicza w te majątności¹⁰⁹. Po rychłym zgonie szwagra podstoli oszmiański 1 marca 1669 r. najechał Siemianówkę i wyrzucił z niej zastawników Przychodzkich. W konsekwencji 4 tegoż miesiąca odbyła się tam wizja lokalna oszacowująca skutki najazdu¹¹⁰. Napaść ta stała się zarzewiem zacieklego sporu sądowego między nimi. Co prawda 12 kwietnia 1669 r. w Żłobowszczyźnie Przychodzki skwitował Wołłowicza z odbioru zastawu z Siemianówki¹¹¹, ale ponieważ zrobił to pod przymusem¹¹², to faktycznie sprawa ich rozliczeń trwała jeszcze do 1671 r. Dodatkowego zamieszania przysporzył sam Przychodzki, bo na *rokach* w 1671 nie przekazał Mikołajowi Staneckiemu, generałowi JKM powiatu grodzieńskiego skwitowania zastawu¹¹³. Powyższego potwierdzenia Wołłowicz domagał się jeszcze w 1669 r.¹¹⁴ W owym czasie zmarła jego żona i sprawa sukcesji zaczęła się poważnie komplikować. W tym też roku oskarżył on Przychodzkiego o bezprawne przetrzymywanie blankietów dłużnych ongiś wystawionych przez marszałkowica

¹⁰⁶ Syn Hieronima. Jako podstoli odnotowany 12 lutego 1669 r. Na podkomorzego słonimskiego awansował 16 II 1676 r. Zmarł w 1689 r. Vide: *Urzednicy Wielkiego Ksiestwa Litewskiego. Spisy*, t. I: *Województwo wileńskie, XIV–XVIII wiek*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz et al., Warszawa 2004, s. 272, 751.

¹⁰⁷ NIAB, f. 1755, inw.1, nr 46, k. 170.

¹⁰⁸ AAB, ADN, f. 2., d. 6; oraz bez sygnatury.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 1, d. 6.

¹¹⁰ AAB, ADN, f. 2, d. 14, 15, 17; D. Michaluk, *op. cit.*, s. 71.

¹¹¹ *Ibidem*, f. 2, d. 18.

¹¹² Bliższe szczegóły podaje D. Michaluk, *op. cit.*, s. 71.

¹¹³ AAB, ADN, f. 2, d. 20.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 2, d. 19.

Karpia¹¹⁵. 12 stycznia 1671 r. sąd ziemski grodzieński z powodu rozbieżności stanowisk pomiędzy gremium przekazał sprawę do rozpatrzenia przez Główny Trybunał WKL¹¹⁶. Trzeba nadmienić, że tego samego dnia odbył się też proces Michała Eustachego Wołłowicza, podstolego oszmiańskiego z Józefem Eliaszem i Elżbietą Cecylią z Sapiehów Karpiami, podkomorzymi bielskimi. Tym razem spór dotyczył starych dóbr karpiowskich Nowy Dwór pow. grodzieński¹¹⁷. Jakieś prawa do nich miał także zmarły Karp¹¹⁸. Wołłowicz uparcie twierdził, że prerogatywy na tę majątność zostały bezpodstawnie wymuszone przez podkomorzonych od młodocianego i nieznanego prawa szwagra. Ponadto wskazał, iż po jego bezpotomnej śmierci cała scheda marszałkowiców powinna przypadać siostronom jako najbliższym spadkobierczyniom. Uzasadniał też, że po zmarłej podstolinie Wołłowiczowej naturalnym sukcesorem został jedynie Jerzy Wołłowicz i to właśnie jemu należy się połowa spadku. W prowadzeniu tej prostej linii dowodowej na rozprawie w Grodnie Wołłowiczów bardzo aktywnie wspomógł plenipotent Krzysztof Czyżewski. Jednak w wyniku przekonującej riposty Macieja Skurata reprezentującego Józefa Eliasza Karpia, podkomorzego ziemi bielskiej sąd odłożył rozstrzygnięcie do 17 tegoż miesiąca¹¹⁹. Natomiast 20 tegoż miesiąca na Wołłowicza protest gremialnie wnieśli pozostali stryjeczni bracia zmarłego marszałkowica¹²⁰. Stało się tak, ponieważ jeszcze przed 11 września 1670 r. Michał Eustachy Wołłowicz, podstoli oszmiański ożenił się z Zofią Joanną Massalską¹²¹ i bezpardonowo dążył do przejęcia całej spuścizny marszałkowskiej gałęzi Karpiów. Należy przyznać, że w dużej mierze udało mu się to właśnie 11 września 1670 r. W tym dniu spłacił kwotą 20 000 zł ostatnią żyjącą z rodzeństwa szwagierkę Zofię z Karpiów Narzymską, podstolinę ciechanowską. Dzięki temu automatycznie uzyskał prawo do intromisji w sporne dobra¹²². Były to: Repla (łącznie z kolacją tamtejszego kościoła), Żłobowszczyzna z folwarkiem Trzeciaki, Raszew i Siemianówka z Grodzi-

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 2, d. 23.

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 2, d. 25.

¹¹⁷ Iwan Karp przejął starostwo nowodworskie 15 stycznia 1568 r. Vide: ПГАДА, f. 389, inw. 1, nr 48, k. 188v–191; M. Lubawskij, *Litovsko-russkij sejm*, Moskwa 1900, s. 788; S. Karp, *Iwan Karp...*, s. 485.

¹¹⁸ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 50, k. 48–49v.

¹¹⁹ *Ibidem*. Pozew wręczył w Brzostowicy Małej generał Mikołaj Kuleszewski.

¹²⁰ Chociaż w 1671 r. jeden z nich skwitował Wołłowicza. Vide: AAB, ADN, f. 2, d. 28, 29.

¹²¹ *Ibidem*, f. 2, d. 16.

¹²² *Ibidem*, f. 1, d. 7.

skiem¹²³. Trzeba jednak zaznaczyć, że obszar przejętej ówczesnie Repli stanowił wyłącznie jej część zwaną *Wielką Karpiowską*. Warto też pamiętać, że nieco wcześniej ziemię tę trzymali w zastawie Narzymscy i tylko pozostałą resztą dysponowali Wołłowiczowie¹²⁴. Dodatkowo z nieznanymi nam przyczynami na niewielkim kawałku tej majątności gospodarowali też Eysymontowie¹²⁵.

Do porozumienia podkomorzycy Karpiów z Wołłowiczem doszło 13 maja 1671 r. w Grodnie. Następnego dnia przed sądem grodzkim przyznali oni zapis kasacyjny dla Wołłowicza. Na jego mocy i pod zaręką 11 000 zł zostały umorzone ich wszelkie pretensje o schedę po marszałkowiczu wołkowyskim¹²⁶. Natomiast Narzymscy wycofali roszczenia dopiero 12 czerwca 1673 r. na „rokach ziemskich” w Słonimie¹²⁷.

W związku z przejściem dawnych dóbr marszałka Karpia Wołłowicz miał 1 czerwca tegoż roku w sądzie ziemskim grodzieńskim proces z powództwa Jana Jerzego Wetnera, faktora księcia brandenburskiego. Przy czym skarżący pozwał także Zofię z Karpiów Narzymską, podstolinę ciechanowską jako ostatnią żyjącą i bezpośrednią sukcesorkę. Sprawa dotyczyła zadawnionego długu, który marszałek Karp zaciągnął u mieszczan królewieckich Kaspra Maruna i Henryka Wetnera. 6 stycznia 1653 r. pożyczili mu 2 990 zł i do tej pory nie otrzymali zwrotu. Ponieważ ze strony Wołłowicza, jak i Narzymskiej na rozprawie nikt się nie pojawił, Wetner sprawę wygrał otrzymując dodatkowy wskaz na Żłobowszczyźnie w wysokości 3 220 zł i 10 gr.¹²⁸

Michał Eustachy Wołłowicz, podstoli oszmiański przejmując dawne majątki marszałka Karpia, został równocześnie zobligowany do uregulowania wszystkich należności wobec jego kredytorów. Trzeba pamiętać, że przedwcześnie zmarły marszałkowicz też mocno zadłużył ojcowską schedę. Poza tym należy wspomnieć, że powiększając zasięg dóbr Raszew Wołłowicz do-

¹²³ *Ibidem*, f. 2, d. 16.

¹²⁴ Nieznana z imienia jedynaczka Matjasza Scypiona del Campo poślubiła Wołłowicza. W posagu wniosła Olekszyce i część Repli. Vide: K. Niesiecki, *op. cit.*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 301; t. IX, Lipsk 1842, s. 422.

¹²⁵ Dysponowali nim jeszcze 29 lipca 1690 r. Tego dnia Jakub Eysymont opłacił podatek z jednego dymu w Repli. Vide: *Metryka Litewska. Rejestry...*, s. 205.

¹²⁶ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 48, k. 622–623v. Ze strony Karpiów świadkowali: Konstanty Baranowicz podstoli lidzki, Władysław Syruc, Stanisław Kazimierz Grobicki. 9 października 1673 r. do ksiąg ziemskich grodzieńskich aktykował sługa Wołłowicza Dominik Sopoćko. Vide: AAB, ADN, f. 2, d. 29.

¹²⁷ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 48, k. 620–622.

¹²⁸ Majętność tę dzierżył wówczas Wołłowicz i tam właśnie otrzymał pozew od generała Mikołaja Kuszelewskiego. Warto też zaznaczyć, że na procesie występował znany już nam Krzysztof Czyżewski. Vide: NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 51, k. 175–176v.

kupił folwark Ptakowszczyzna pow. grodzieński. Jak widać bardzo aktywnie rozwijał się gospodarczo, ale wszystkie te dokonywane w stosunkowo krótkim czasie transakcje finansowe wymagały sporych środków. Wsparcie uzyskał 23 czerwca 1674 r. od drugiej małżonki Zofii Joanny z Massalskich. Ogółem było to 30 000 zł. Z tym, że wcześniej wziął od niej 10 000 zł gotowiwny, a następnie w tymże roku kolejne 20 000 zł na list zastawny. Tę ostatnią sumę zabezpieczył żonie na Żłobowszczyźnie i folwarku Trzeciaki¹²⁹. Ponadto 15 czerwca 1676 r. Wołowicz spłacił Władysława i Joannę z Olędzkich Karpiów z praw do wszystkich dóbr po zmarłym marszałkowicu, bracie stryjecznym¹³⁰. Widać, że Wołowicz był bardzo obrotnym szlachcicem. Równoległe do działań na polu gospodarczym realizował swoje ambicje urzędniczo-polityczne. Już w 1678 r. tytułował się podkomorzym słonimskim. Zmarł w 1689 r. Druga żona Zofia Joanna z Massalskich 24 lipca 1690 r. w grodzie słonimskim zeznała abiuraty z zastawnej Żłobowszczyzny obejmującej folwark Trzeciaki i Sułowszczyznę dymów 19, z zastawnego Raszewa oraz folwarku Ptakowszczyzna dymów 9, za Narewkę (Lewków) z folwarkiem Łuka dymów 15, z zastawnej Narewki z dworem Siemianówka dymów 31¹³¹. Wszystkie wymienione majątkości leżały w pow. grodzieńskim, a Zofię Joannę Wołowiczową wzmiankowano jeszcze 5 listopada 1693 r. na procesie w grodzie słonimskim¹³². Należy też zaznaczyć, że bój sądowy o Replę obejmującą 14 dymów, karczmę i młyn toczył się aż do 7 września 1696 r. Wcześniej trzymali oni także ½ dymu w karpiowskiej majątkości Dukrów woj. nowogródzkie¹³³. W owym czasie pretensje majątkowe zgłosił także kolejny brat stryjeczny zmarłego rodzeństwa Krzysztof Karp, podczaszy wołkowyski. Między innymi sprawa dotyczyła zajazdu Repli z 7 sierpnia 1691 r. Jego organizatorem i prowodyrem był Teodor Leon Karp, podstoli podlaski i rotmistrz JKM¹³⁴. W realizacji tego zbrojnego napadu wspomagał go wydatnie szwagier Piotr Rudomina-Dusiacki, starosta raduński. Później jednak także i między nimi doszło do konfliktu.

¹²⁹ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 51, k. 175–178v. Aktykował do akt ziemskich grodzieńskich 7 października 1676 r.

¹³⁰ AAB, ADN, f. 2, d. 32.

¹³¹ LVIA, f. 391, Ap. 9, nr 2782, s. 348v.

¹³² *Ibidem*; Biblioteka Narodowa w Warszawie, rkps., sygn. BN IV 8332 (XIX w.), Materiały genealogiczne dotyczące rodzin Dowojnów, Krupskich, Szemetów, Wiażewiczów i Wołowiczów, s. 101.

¹³³ *Metryka Litewska. Rejestry...*, s. 139.

¹³⁴ Syn Józefa Eliasza i Elżbiety (Halszki) Cecylii z Sapiehów Karpiów, podkomorzego ziemi bielskiej. Żonaty z Konstancją z Rudominów Dusiackich, marszałkówną brasławską *primo voto* Kazimierzową Kierłową.

Najmłodsza z rodzeństwa Zofia przysła na świat ok. 1646 r. Również ona wychowywała się u brata stryjecznego Józefa Eliasza Karpia, podkomorzego ziemi bielskiej. Wiemy, że 15 stycznia 1664 r. pozostawała jeszcze w stanie panieńskim¹³⁵. Niedługo po 4 kwietnia 1667 r. poślubiła Jana Narzymskiego h. Dołęga dziedzica Niedzborza i Białut w odległej ziemi ciechanowskiej. Należy wspomnieć, że pan młody pochodził ze starej, bardzo rozrodzonej i wpływowej rodziny województwa płockiego. Był synem Mikołaja¹³⁶ i Barbary Wesslówny, krajczanki koronnej Narzymskich. Dla niego był to już drugi ożenek¹³⁷. 11 września 1670 r. w Bielsku ustąpili oni na rzecz Michała Eustachego i Zofii Joanny z Massalskich Wołłowiczów, podstolich oszmiańskich praw do połowy majątku po młodo zmarłych Karpiach. Zrzeczenie wyceniono na sumę 20 000 zł, a obejmowało ono dobra Replę pow. wołkowyski wraz z prawami kolatorskimi do tamtejszego kościoła, Żłobowszczyznę z folwarkiem Trzeciaki, gruntami sułowskimi i kiedrowskimi, Raszew, Narewkę, a także odłączoną od niej Siemianówkę pow. grodzieński. Powyższą umowę potwierdzili 12 czerwca 1673 r. w Słonimie¹³⁸. Jak widzieliśmy nieco wcześniej, bo 1 czerwca 1671 r. w sądzie ziemskim grodzieńskim Zofia z Karpiów Narzymska, podstolina ciechanowska wspólnie ze szwagrem Michałem Eustachym Wołłowiczem, podstolim oszmiańskim procesowała się z obywatelami Królewca, Janem Henrykiem Wetnerem, faktorem księcia brandenburskiego i Kasprem Marunem. Chodziło o stary ojcowski dług 2 990 zł zaciągnięty 6 stycznia 1653 r. Ponieważ sprawa była całkowicie klarowna, zapadł wyrok przynaglający spadkobierców marszałka do jak najszybszego zapłacenia tej zaległości. Całość obciążenia wyniosła już wówczas 3 220 zł i 10 gr, a zapisano je na Żłobowszczyźnie¹³⁹. Warto nadmienić, że w tym czasie kariera ambitnego Narzymskiego nabierała rozpędu. Początkowo pełnił on urząd stolnika zakroczymskiego, a w 1669 r. z województwa płockiego był elektorem Michała Korybuta Wiśniowieckiego. W 1674 r. już

¹³⁵ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 46, k. 169v.

¹³⁶ Kasztelaniec raciąski, rotmistrz królewski, elektor z woj. płockiego w latach 1648, 1669 i 1674. Ponadto chorąży (1668) a następnie podkomorzy płocki (1678), poseł na sejm w 1668 r. i deputat do Trybunału koronnego. Vide: S. Uruski *et al.*, t. XII, Warszawa 1915, s. 44.

¹³⁷ Pierwszą żoną była Marianna Cieciszowska.

¹³⁸ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 48, k. 620–622. Pieczętarzami byli: Mikołaj Jakub Narzymski, chorąży płocki i dworzanin pokojowy JKM oraz Stanisław Dominik Porębski i Felicjan Massalski. Przenos wypisu z 12 VI 1673 r. aktykował do akt ziemskich grodzieńskich 7 i 9 października 1673 r. Dominik Sopoćko, sługa podstolego Wołłowicza.

¹³⁹ NIAB, f. 1755, inw. 1, nr 51, k. 175–176v.

jako podstoli ciechanowski¹⁴⁰, podpisał elekcję Jana III Sobieskiego¹⁴¹. Osiągnął on również zaszczytną kasztelanę warszawską. Ustąpił z niej w 1698 r., będąc starostą bobrownickim. Po śmierci Zofii z Karpiów, marszałkówniej wołkowyskiej, która pozostawała przy życiu 12 czerwca 1673 r., miał jeszcze trzecią żonę Annę Katarzynę Golczównę córkę Bartłomieja, marszałka brandenburskiego, wdowę po Fabianie von Brandt. Jan Narzymski zmarł w 1698 r. Niewątpliwie był postacią nietuzinkową, zasługującą na odrębne opracowanie. Ze swoich trzech małżeństw pozostawił synów: Adama¹⁴², Jakuba¹⁴³, Mikołaja, Stanisława i Władysława¹⁴⁴. Dwaj ostatni byli zrodzeni z Zofii Karpiówniej. W 1702 r. na mocy działów rodzinnych odziedziczyli oni majątność Piekiełko i młyn Zimnochy. Władysław Narzymski pozostawił córkę Annę¹⁴⁵. Prawdopodobnie zmarł przed 1708 r., bo starszy Stanisław w imieniu swoim i bratanicy Anny w tymże roku zrzekł się na rzecz Daniela Wyhowskiego, koniuszego WKL, praw do dóbr macierzystych. Było to związane ze sławetną batalią spadkową po zgonie bezdzietnego Jerzego Wołłowicza, podkomorzycy słonimskiego. Wiemy też, że w 1765 r. wnuk Zofii Karpiówniej, a syn Stanisława, Grzegorz Narzymski, cześnik owrucki¹⁴⁶ zrezygnował z wszelkich pretensji do Siemionówki pow. grodzieński¹⁴⁷.

Z obowiązku trzeba też wspomnieć, iż wraz ze śmiercią Jerzego Wołłowicza, podkomorzycy słonimskiego, jedynego syna Anny Izabeli z Karpiów Wołłowiczowej na dobre rozgorzał spór o dawną spuściznę karpiofską (Repla i Żłobowszczyzna). Podkomorzyc zmarł tuż przed 5 kwietnia 1691 r.

¹⁴⁰ Wiemy, że w czasie sprawowania urzędu podstolego zobowiązał się zapłacić po 300 zł Walentemu Grzybowskiemu i Franciszkowi Bilińskiemu. Niestety, nie znamy powodów ani dat tych wypłat. Obecnie są one niemożliwe do ustalenia ze względu na chaotyczne zbiorcze opracowanie kart razem z pozostałymi zebranymi fragmentami innych w zdecydowanej większości niedatowanych akt grodzkich ciechanowskich. Vide: AGAD, Księgi Ciechanowskie grodzkie wieczyste nr 87, k. 5; nr 92 1/2, k. 54v.

¹⁴¹ K. Niesiecki, *op. cit.*, t. IV, Lipsk 1841, s. 527.

¹⁴² Zrodzony z Marianny Cieciszowskiej, późniejszy dziedzic Uniszek Gumowskich.

¹⁴³ Jego matką tak jak i Ewy Rozali Narzymskiej była Anna Katarzyna Go(u)lczówna. Z kolei on pozostał przy Białutach i Dźwirynie. W tym ostatnim funkcjonował młyn.

¹⁴⁴ S. Uruski *et al.*, t. XII, Warszawa 1915, s. 44.

¹⁴⁵ AAB, ADN, *Expozycja wieczników m[ająt]no[ści] Repli, Raszewa, Żłobowszczyzny, Narewki, Siemionówki od 1632 usque ad praesens*, nr 18: *Expozycja wieczników części 2giej Majętności Narewki Siemionówki od roku 1632 do roku 1786*. Genealogia Karpiów.

¹⁴⁶ W pracy *Urzednicy województwa kijowskiego i czernihowskiego XIV–XVIII wieku, Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, [w:] *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku, Spisy*, red. A. Gašiorowski, t. III, Ziemia Ruska, Kórnik 2002, z. 4, s. 79 zakwestionowano legalność jego urzędu wyznaczając jednocześnie datę zgonu przed 30 listopada 1789 r.

¹⁴⁷ D. Michałuk, *op. cit.*, s. 77.

nie pozostawiając potomstwa i testamentu. Pozostała jednak żona Katarzyna z Chaleckich, podkomorzanka rzeczycka *primo voto* Jerzyna Wołłowiczowa, podkomorzycowa słonimska późniejsza (1722) Piotrowa Rudominowa Dusiacka, starościna raduńska¹⁴⁸. Dało to świetny pretekst przedstawicielom każdej z zainteresowanych stron do upomnienia się o pozostawioną schedę. W rozgrywce tej prym wiodło zwłaszcza nowe pokolenie rodziny Karpiów, a w tym głównie synowie Józefa Eliasza i Elżbiety (Halszki) Cecylii z Sapiehów Karpiów, podkomorzycy ziemi bielskiej. Prowodyrem awantury był Teodor Leon, podstoli podlaski i rotmistrz JKM. Z dokumentów wiemy, że od wczesnych lat młodzieńczych skory był do rozwiązań siłowych i ła-two sięgał do szabli. Uczestnik wielu zajazdów i pojedynków, a przy tym wierny żołnierz Rzeczypospolitej. Najechał on Replę już 5 kwietnia 1691 r. Niedługo później zajazdu dokonał także jego brat Krzysztof Ubald, podkomorzycy ziemi bielskiej. Ponownie obaj płądrowali dobra zmarłego jeszcze 25 i 30 tegoż miesiąca, a następnie 7 sierpnia 1691 r. Doskonale zaświadcza to o dużej zasobności pozostawionego majątku. Tak rozgorzał ich¹⁴⁹ długoletni i zaciekły konflikt zbrojno-sądowy ze stroną wołłowiczowską¹⁵⁰. Ostatecznie jednak przy spornych majątkach z małym wyjątkiem utrzymali się Wołłowiczowie¹⁵¹.

Dwupokoleniowa gałąź rodziny Karpiów na Repli i Żłobowszczyźnie wygasła tuż przed 1 marca 1669 r. wraz ze śmiercią młodego Stanisława Władysława Karpia, marszałkowica wołkowyskiego (ok. 26 lat). Co prawda

¹⁴⁸ Syn Krzysztofa wojewodzica mińskiego i marszałka brasławskiego oraz Elżbiety Dołmat Isajkowskiej, chorążanki WKL. Jego pierwszą żoną była Łucja Świechowska, sędzianka ziemska oszmiańska.

¹⁴⁹ Obu wsparła najbliższa męska część rodziny. Byli to: Chryzostom i Antoni Stanisław, podkomorzycowie ziemi bielskiej, Krzysztof, podczaszy wołkowyski oraz Józef Szczęsny późniejszy podczaszy podlaski, Krzysztof, Michał i Jan, podstolicowie podlascy, Karpiowie. Jak widać razem z prowodyrami ich frakcja liczyła 9 osób biorąc pod uwagę tylko krewnych po mieczu.

¹⁵⁰ Należeli do niej: Aleksander i Katarzyna z Wołłowiczów Uni[e]chowscy, sędziowie ziemscy mińscy, Jan i Joanna z Wołłowiczów Massalscy, marszałkowie grodzieńscy oraz Katarzyna Chalecka, podkomorzanka rzeczycka *primo voto* Jerzyna Wołłowiczowa, podkomorzycowa słonimska *secundo voto* Piotrowa Rudominowa Dusiacka, starościna raduńska. Warto podkreślić, że opiekunami Chaleckiej byli Jan, wojewoda wileński i hetman wielki WKL oraz Jerzy, stolnik WKL, Sapiehowie, a także Kazimierz Chalecki, starosta mozyrski. Poza tym smaczku dodaje fakt, że Piotr sen. Rudomina Dusiacki, starosta raduński był wujem Karpiów, podstoliców podlaskich i bliskim powinowatym Piotra jun. Rudominy Dusiackiego, także późniejszego starosty raduńskiego.

¹⁵¹ Historię owego zatargu, obfitującego również w krwawe utarczki zbrojne, autor dokładnie przedstawia w pracy: *Karpiowie herbu własnego. Dzieje linii podlasko-białoruskiej*, Warszawa 2014, mps.

jego siostry pozostały przy życiu nieco dłużej, ale ciągłość dzierżenia tych dóbr przez męskich potomków rodziny została definitywnie zamknięta. Należy pamiętać, że Karpiowie władali częścią Repli już w połowie XVI w., a gospodarował w niej Iwan Karp, starosta nowodworski. Z kolei pewnym pierwszym posesjonatem Żłobowszczyzny z rodziny był jego syn Józef, marszałek wołkowyski. Trzeba też podkreślić, że jeszcze w pierwszych latach XVII w. oba majątki były ze sobą ściśle skorelowane, a Żłobowszczyzna administracyjnie traktowana była nawet jak jeden z folwarków Repli.

Reasumując, wspomniane dobra były dzierżone przez co najmniej cztery pokolenia omawianej rodziny, tj. przez około 80–90 lat. Należy też dodać, że spośród wszystkich majątności będących w posiadaniu tej szybko wygasłej odnogi, pozostałym żyjącym członkom rodziny udało się finalnie przechwycić jedynie Narewkę (Grodzisk, Mikłaszewo), której jedną czwartą, jak pamiętamy odzyskał 8 i 10 marca 1664 r. Józef Eliasz Karp, podkomorzy ziemi bielskiej. Ponieważ później widzimy w jego rękach także Siemionówkę, należy sądzić, że było to wszystko, co udało mu się wyprocesować od pozostałych spadkobierców Jerzego Wołłowicza, podkomorzycy słonimskiego. Dzięki aktywnej postawie ponownie złączył on w całość dawny areał narewski Karpiów, tj. Puszcę Ciemną Narewską¹⁵².

Należy też zaznaczyć, że brak ksiąg grodzkich i ziemskich wołkowyskich z opisywanego okresu znacznie utrudnił zgłębianie losów tej rodziny.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku

Archiwum dóbr Narewka

- Expozycja wieczników m[a]j[ę]t[no]ści Repli, Raszewa, Żłobowszczyzny, Narewki, Siemionówki od 1632 usque ad praesens, nr 18: Expozycja wieczników części 2giej Majętności Narewki Siemionówki od roku 1632 do roku 1786. Genealogia Karpiów.
- fond 1; f. 2 oraz bez sygnatury.

¹⁵² Dnia 10 stycznia 1696 r. w Kościeniewiczach Konstancja Karpiówna, podkomorzycówna ziemi bielskiej zapisała tę majątność mężowi Aleksandrowi Rusieckiemu, kasztelanowemu mińskiemu. Trzeba zaznaczyć, że po jej śmierci i przebytych procesach z kasztelanowem rodzina Karpiów ponownie przejęła dobra narewskie. Można uznać, iż władztwo Karpiów nad Narewką ostatecznie skończyło się wraz ze śmiercią Jana Karpia, wojskiego grodzieńskiego, która nastąpiła między 6 i 10 kwietnia 1737 r.

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Archiwum Radziwiłłów

- AR II suplement, nr 543; AR V, nr 6472

Księgi Ciechanowskie grodzkie wieczyste

- nr 87; nr 92 1/2.

Nabytki Oddział III

- Archiwum Roskie, prawno-majątkowe, nr 781

Archiwum Narodowe w Krakowie

Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów

- nr 115

Zbiory Zygmunta Glogera

- nr 15, 16

Biblioteka Instytutu Historycznego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

- Metryka Litewska 130, sygn. 410

Biblioteka Narodowa w Warszawie

- rkps. BN IV 8332 (XIX w.), Materiały genealogiczne dotyczące rodzin Dowojnow, Krupskich, Szemetów, Wiażewiczów i Wołowiczów

Lietuvos Valstybes Istorijos Archyvas (Vilnius)

- SA nr 1, 43, 188, 252, 253, 266, 281, 292
- f. 1282, nr 9416
- f. 391, Ap. 9, nr 2782 J. P. Dworzecki-Bohdanowicz, *Herbarz szlachty litewskiej*, rkps.

Nacional'nyj Istoričeskij Arhiv' Belarusi (Nacyânalny Histaryčny Archiu Belarusi, Мінск)

- fondy 1705, 1708, 1752, 1755, 1711, 1761

Российский Государственный Архив Древних Актов, Москва

- fond 389

Vilniaus Universiteto Biblioteka

- fond 4/A-113, nr 7664

Źródła drukowane

Akta zjazdów stanów Wielkiego Księstwa Litewskiego, t. II: *Okresy panowania królów elekcyjnych XVI–XVII wiek*, oprac., H. Lulewicz, Warszawa 2009.

Akty izdavaemye Vilenskoû Kommissieû dlâ razbora drevnih aktov, t. 34: *Akty odnosâšiesâ ko vremeni vojny za Malorossiû (1654–1667)*, Vilna 1909.

*In primo optatissimo; illotrissimi ac reverendissimi patris et domini, D. Stanislai Kiszka, Dei gratia, Episcopi Samogitiae, in suum episcopatum aduentu; gratulationes a studiosa jventute gymnasij Chodkieviciani, Crosen. Societatis Jesv oblatae. Anno D. MCXVIII. (1618). Vilnae in Typographeo Academico. w 4ce, kart nlb.21, [w:] K. Estreicher, *Bibliografia Polska XV–XVIII wieku*, Kraków 1903, t. XIX.*

Metryka Litewska. Księga wpisów nr 131, oprac. A. Rachuba, Warszawa 2001.

- Metryka Litewska. Rejestry podymnego Wielkiego Księstwa Litewskiego: województwo nowogrodzkie 1690 r.*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Warszawa 2002.
- Radziwiłł A. S., *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, t. II (1637–1646), oprac. A. Przyboś, R. Żelewski, Warszawa 1980.
- Rejestr przysięgowy szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego 1655 r.*, [w:] *Monumenta historica res gestas Europae orientalis illustrantia. Fontes XV–XVII saec.*, t. IV, red. H. Grala, oprac. E. E. Łykw, M. Kulecki, Moskwa–Warszawa 1999.
- Sapiehowie. Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe*, t. II, Petersburg 1891.
- Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbu vardynas = Sacer nomenclator familiarum et stemmatum Magni Ducatus Lituaniae et provinciarum ad eum pertinentium / Albertas Kojalavičius-Vijūkas ; iš lotynų kalbos vertė [sudarė ir pratarinę parašė] Sigitas Narbutas; [komentarų parašė, šaltinių ir literatūros sąrašą parengė Sigitas Narbutas ir Edmundas Rimša]*, Vilnius 2015.

Opracowania

- Album studentów Akademii Zamojskiej 1595–1781*, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 1994.
- Błaszczak G., *Herbarz szlachty żmudzkiej*, t. IV, Warszawa 2015, t. VI, Warszawa 2016.
- Boniecki A., *Herbarz polski*, t. II, Warszawa 1900; t. V, Warszawa 1902; t. VI, Warszawa 1903; t. XII, Warszawa 1908; t. XIV, Warszawa 1911.
- Deputaci Trybunału Głównego Wielkiego Księstwa Litewskiego 1582–1696. Spis*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Warszawa 2007.
- Dunin-Borkowski J., Dunin-Wąsowicz M., *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, 1, 1908/9.
- Hedemann O., *Dzieje Puszczy Białowieskiej w Polsce przedrozbiorowej (w okresie do 1798 r.)*, Warszawa 1939.
- Karp S., *Dymitr Karp (ok. 1560–1621), podwojewodzi wileński. Nota biograficzna*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2013, nr 4.
- Karp S., *Iwan Karp (ok. 1535–1591), starosta nowodworski i jego rodzina. Z dziejów szlachty pogranicza polsko-litewskiego w XVI w.*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2015, nr 3.
- Karp S., *Jan Karp (1604–1644), podstoli podlaski, życie i działalność*, „Studia Podlaskie” 2013, nr 21.
- Karp S., *Józef Karp (ok. 1567–1637), marszałek wołkowyski – rys biograficzny*, „Studia Podlaskie” 2016, nr 24.
- Karp S., *Karpiowie herbu własnego. Dzieje linii podlasko-białoruskiej*, Warszawa 2014, mps.
- Karp S., *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego na przykładzie Karpia Jesypowicza (ur. ok. 1480 – zm. przed 10 X 1547)*, „Studia Podlaskie” 2015, nr 23.
- Karp S., *Pogrom dworu szlacheckiego w połowie XVII w. na przykładzie Dunajczyc w województwie nowogrodzkim*, „Przegląd Wschodni”, 12, 2013, z. 48.

- Karp S., *Uwagi do dziejów Makowieckich h. Pomian dziedziców Wysokiego (Mazowieckiego) w pierwszej poł. XVII w.*, „*Studia Łomżyńskie*” 2018, nr 28.
- Konopczyński W., Lepszy K., *Akta Ugody kiejdańskiej w 1655 r.*, Wilno 1935.
- Lubawskij M., *Litowsko-russkij sejm*, Moskwa 1900.
- Meyszutowicz A., *Karpiowie herbu własnego*, Wilno 1906.
- Michaluk D., *Dobra i miasteczko Narewka na tle dziejów regionu (do końca XIX wieku)*, Białystok–Narewka 1997.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, t. II, Lipsk 1839; t. IV, Lipsk 1841; t. VIII, Lipsk 1841; t. IX, Lipsk 1842.
- Wesela, *chrzciny i pogrzeby w XVI–XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, red. H. Suchojad, Warszawa 2001.
- Wijuk Kojalowicz W., *Herbarz rycerstwa W.X. Litewskiego tak zwany Compendium*, Kraków 1897.
- Wijuk Kojalowicz W., *Herbarz Szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego zwany Nomenclator*, Kraków 1905.
- Wisner H., *Wojsko w społeczeństwie litewskim pierwszej połowy XVII wieku*, „*Przegląd Historyczny*”, 66, 1975, nr 1.
- Uruski S. et al., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. II, Warszawa 1905; t. IV, Warszawa 1907; t. IX Warszawa 1912; t. XII, Warszawa 1915.
- Urządnicy podlascy XIV–XVIII wieku, Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz et al., [w:] *Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku, Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. VIII, Podlasie, Kórnik 1994.
- Urządnicy województwa kijowskiego i czernihowskiego XIV–XVIII wieku, Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, [w:] *Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku, Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. III, Ziemie Ruskie, Kórnik 2002, z. 4.
- Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. I, *Województwo wileńskie, XIV–XVIII wiek*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz et al., Warszawa 2004.
- Złota księga szlachty polskiej*, oprac. T. Żychliński, t. XXIX, Poznań 1906.

The branch of the Karp family on the property of Repla and Żłobowszczyzna in the 17th century. A genealogy and property study

Summary

The objective of the article is to present the Karp family, who inherited the Repla and Żłobowszczyzna assets of the Wolkowysk land in the 17th century. The founder of this branch, Stefan Jozef Karp, the marshal of the Wolkowysk County, died shortly before September 7, 1657. He was about 51 years old. He was buried in the church in Repla, where he had founded a necropolis for his relatives. He was the representative of the fourth generation of the family in the Wolkowysk County, but the first born already in the Catholic faith. Former student of the Zamosc Academy, royal

courtier, elector of King Wladyslaw IV, supporter of King John II Casimir and the Chodkiewicz family, tax-collector of Wolkowysk land and for over 10 years the highest official of this County. This two-generation branch of the Karp family expired just before March 1, 1669, with the death of young Stanislaw Wladyslaw Karp (app. 26), the son of the marshal of the Wolkowysk County.

Sławomir Karp – mgr ekonomii, heraldyk, niezwiązany z żadnym ośrodkiem naukowym. Zainteresowania badawcze: genealogia i heraldyka kresowych rodzin Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

e-mail: skarp63@hotmail.com